

LA VEU DELS INFANTS

Treball Final de Grau en Mestre d'Educació Infantil

Berta Cuevas Rifà

Curs 2013-2014

M. Teresa Pujol Mongay

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

16 de maig de 2014

Resum

Aquest treball pretén donar a conèixer els principis bàsics de la pedagogia de Reggio Emilia (Itàlia), amb la seva idea d'infant capaç, "intel·ligent" i biològicament predisposat a comunicar, a viure en relació; la idea d'un mestre amb interès, curiositat i disposat a escoltar, observar, documentar, interpretar, reflexionar i confrontar per poder oferir als infants contextos i experiències riques i adequades a cada un d'ells, on es puguin expressar a través de tots els llenguatges possibles.

També es mostra com s'han realitzat els dos principals objectius pràctics del treball. Per una banda, l'observació de com es du a terme l'escolta, l'observació, la documentació i la seva interpretació i reflexió a les escoles de Castelnovo di Sotto (Reggio Emilia). I per altra banda, l'elaboració de dues documentacions, una referent a la vida escolar i una referent a la vida personal a Itàlia.

Paraules clau: pedagogia reggiana, llenguatges, escolta, observació, documentació, interpretació, reflexió, *progettazione*.

Abstract

This academic work is focus on to make publish the basic principles of pedagogy of Reggio Emilia (Italy) with its idea of capable children, "intelligent" and biologically predisposed to communicate, to live in relationship; the idea of a teacher with interest, curiosity and prepared to listen, observe, document, explain, reflect and compare with the aim of to offer appropriated contexts and experiences for each child, where he can express with all possible languages.

It also shows how both principal practical aims of the academic work have been realized. On the one hand, it demonstrates by observation how listen, observation, documentation, interpretation and reflection are in the schools of the Castelnovo di Sotto (Reggio Emilia). Moreover, it also demonstrates the production of two documentaries; one of them is focuses on school life and the other one is focuses in my own experience in Italy.

Key words: reggio's pedagogy, languages, listen, observation, documentation, interpretation, reflection, *progettazione*.

Sumari

Introducció	5
PART I: Marc teòric	8
1. Les escoles a Reggio Emilia	9
1.1. Context històric i filosofia.....	9
1.1.1. L'infant.....	10
1.1.2. El mestre	11
1.1.3. Les famílies	12
2. Les preguntes de Loris Malaguzzi.....	13
3. Escolta ↔ Observació ↔ Documentació ↔ Interpretació i Reflexió ↔ "Progettazione"	15
3.1. L'escolta	17
3.2. L'Observació	20
3.3. La documentació.....	21
3.3.1. Què és la documentació?	22
3.3.2. Qui documenta?	23
3.3.3. Quan es documenta?	24
3.3.4. Passos per documentar.....	24
3.4. Intepretació i reflexió	35
3.5. "Progettazione"	37

PART II: Aplicació pràctica	39
1. Objectius.....	40
2. Metodologia	40
2.1. Primera part: l'observació.....	41
2.1.1. Scuola Villa Gaia	41
2.1.2. Scuola Girasole-Palomar.....	43
2.1.3. Altres.....	44
2.1. Segona part: l'elaboració.....	45
2.1.1. Vida escolar.....	45
2.1.2. Vida a Itàlia	48
PART III: Conclusions	50
Conclusions finals.....	51
Bibliografia	54
Llibres	54
Parts de revistes	54
Pàgines Web	55
Conferències.....	56
Publicacions oficials.....	57

Introducció

Els infants són cada un d'ells éssers individuals, especials, diferents... cadascun d'ells és portador i constructor de cultures pròpies. Infants capaços, forts i competents. Per això, cada un d'ells té el dret de ser escoltat i respectat.

Tenir en compte la seva subjectivitat, escoltant-los, donant-los temps, oferint-los contextos d'aprenentatge, de recerca, de diàleg, de relació... Que manipulin, investiguin, provin...i sobretot es sorprenguin. Així és com els infants, interaccionant amb els seus iguals i amb l'espai i expressant-se amb tots els llenguatges possibles, van construir el coneixement i, el més important, la seva personalitat.

És feina de les mestres i de l'escola en general doncs, crear aquests contextos que permetin als infants créixer i fer una escola, com diu Malaguzzi (2005) "amable (activa, imaginativa, on es pugui viure, documentable i comunicable, lloc de recerca, d'aprenentatge, de reconeixement i de reflexió), on infants, ensenyants i famílies hi estiguin bé". Una escola on construir significats, valors i connexions entre el que passa durant tota una jornada, però també entre el que uneix els dies, els mesos i els anys. Una qualitat educativa, doncs, feta de tants moments diferents, pensats i viscuts no per separat sinó en relació, que es donen significat l'un a l'altre i donen valor a tota l'experiència. Els mestres doncs, s'han de preguntar, reflexionar i sobretot, buscar el sentit de tot el que es fa.

La idea de realitzar aquest treball va sorgir d'una meva reflexió de què era el més important del món de l'educació? De seguida em vaig respondre a mi mateixa: els infants. És per això que el tema principal del meu treball volia que fossin ells, els veritables protagonistes. I què millor que observar-los i escoltar-los per saber què és el que necessiten, què pensen, què imaginem, quines són les seves inquietuds, els seus dubtes, els seus temors, les seves maneres de construir el coneixement, de relacionar-se amb el seu entorn, amb els seus iguals, amb l'espai...

A les escoles de Reggio Emilia (Itàlia) ho tenen molt clar: infants, famílies i mestres són els tres subjectes participants i protagonistes. Allà és on he volgut realitzar les meves pràctiques per poder veure com es desenvolupa aquesta pedagogia. És per això, que he volgut fer el treball relacionat algun tema destacat de la pedagogia reggiana. Ajuntant aquest desig amb una de les meves passions, la fotografia, ha

sorgit un dels temes més importants de les escoles de Reggio: la documentació. La documentació que he descobert mica en mica que no és res sense un procés anterior d'escolta i d'observació i un procés posterior d'interpretació, reflexió i com no, d'intervenció.

La finalitat de tot aquest treball doncs, és conèixer com es du a terme el procés cíclic d'escolta, observació, documentació, interpretació i reflexió i intervenció a les escoles de Reggio Emilia i poder elaborar posteriorment una bona documentació, lligada d'aquests processos anteriors i posteriors, que són el més important.

El treball doncs, consta primerament d'un resum en català i en anglès on es mostra una idea general del què es veurà a continuació. Seguidament hi ha quatre apartats principals: el marc teòric, l'aplicació pràctica, les conclusions i la bibliografia. En la primera part, el marc teòric, s'hi troba un subapartat que parla sobre les escoles de Reggio Emilia (Itàlia), el seu context històric, la seva filosofia i els seus tres principals protagonistes: l'infant, les famílies i els mestres. Hi ha també un altre subapartat que parla sobre les preguntes que, segons Loris Malaguzzi, pedagog italià, els mestres s'haurien de fer diàriament. I per últim, un subapartat sobre el procés d'escolta, observació, documentació, interpretació i reflexió i *progettazione* (intervenció), amb els seus diferents apartats corresponents.

L'altre apartat principal, l'aplicació pràctica, consta d'un subapartat dels objectius plantejats i un altre sobre la metodologia utilitzada per aquesta part pràctica, tan la part d'observació com la part d'elaboració del procés lligat a la documentació.

En tercer apartat s'hi troben les conclusions generals, on es parla tant d'aspectes més relacionats amb la realització dels treball com d'aspectes d'aprenentatge personal relacionats amb el món de l'educació .I per últim, hi ha un altre apartat de la bibliografia on es citen els llibres, articles, pàgines web, conferències i publicacions oficials que s'han consultat per la realització del treball.

Si l'infant és portador de teories, interpretacions, preguntes i és coprotagonista dels processos de construcció del seu coneixement, el verb més important que guia l'acció educativa ja no és parlar, explicar, transmetre, sinó escoltar.

(Rinaldi dins Altimir, 2006: 17)

PART I: Marc teòric

1. Les escoles a Reggio Emilia

1.1. Context històric i filosofia

Tot va començar l'any 1945, al final de la Segona Guerra Mundial, on gent, sobretot dones viudes, d'un poble situat a pocs quilòmetres de Reggio Emilia (Itàlia) va decidir construir i gestionar una escola per a nens.

No va ser però fins l'any 1963 que va néixer la primera escola infantil municipal per a infants de 3 a 6 anys. Mica en mica es va creant un projecte educatiu que cobreix la franja de 0 a 6 anys i que comptava amb la col·laboració de Loris Malaguzzi des de bon principi.

Aquest pedagog considerava que l'educació infantil és una etapa fonamental per al desenvolupament dels nens i nenes perquè els permet construir la seva personalitat, ampliar les seves experiències i afavorir el seu desenvolupament social. És per això que considerava que les escoles havien de ser amables i, per aquest motiu, va apostar per un nombre reduït d'alumnes, va obligar a que hi hagués dos educadors a cada aula treballant conjuntament amb el mateix grup d'infants i va transmetre que s'havia de deixar temps a l'infant per al seu ritme natural d'aprenentatge.

Aquestes escoles s'emmarquen en una filosofia i una praxi constructivista. Un corrent que defensa que el coneixement s'estructura com si fos un sistema de relacions de coneixements nous amb anteriors. A Reggio, creuen que aquestes relacions s'han de fer mitjançant la conversa i la recerca a través de projectes per poder reflexionar sobre les experiències en comptes de fer l'experiència en sí. L'infant té una necessitat de comunicació i construcció amb els altres i és aquesta interacció entre els infants i amb l'entorn la base de l'aprenentatge.

Darrera de tot això però, darrera de la pràctica, de l'estructura, de la disposició de les sales i darrera del què fan els mestres i tot el personal, hi ha una forta idea: ressaltar el valor de cada persona, de les seves relacions afectives, de la seva capacitat d'afecte, de les capacitats de relació dels infants, de la seva intel·ligència, dels seus sentits i els seus cossos... per elaborar idees, per connectar-les, per criticar-les, per raonar, per argumentar i per recordar. És a dir, es considera l'escola com un laboratori on fer experiències d'aprenentatge significatiu, a través del mestre/educador que acompanya l'infant en la creació del seu aprenentatge. Un infant que consideren actiu, capaç, protagonista i que viu en relació amb els altres, amb l'entorn (físic, natural i cultural) i amb els materials. Un infant que promou la seva formació mitjançant el

desenvolupament de tots els seus llenguatges: expressius, comunicatius, simbòlics, cognitius, ètics, metafòrics, lògics, imaginatius i relacionals.

Il bambino, come essere umano, possiede cento linguaggi, cento modi di pensare, di esprimersi, di capire, di incontrare l'altro attraverso un pensiero che intreccia e non separa le dimensioni dell'esperienza.

I cento linguaggi sono metafora delle straordinarie potenzialità dei bambini, dei processi conoscitivi e creativi, delle molteplici forme con cui la vita si manifesta e la conoscenza viene costruita. I cento linguaggi sono da intendersi come disponibilità che si trasformano e si moltiplicano, nella cooperazione e nell'interazione tra linguaggi tra bambini e tra bambini e adulti.

È responsabilità del nido e della scuola dell'infanzia valorizzare tutti i linguaggi verbali e non verbali, accreditando loro pari dignità. (Regolamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia)

Els tres protagonistes de l'experiència educativa, segons Loris Malaguzzi i els seus col·laboradors, són: els infants, els/les mestres i les famílies. Aquests tres subjectes tenen tots ells uns drets¹ i treballen conjuntament per arribar a aquella confiança i aquell vincle imprescindible per construir una bona relació educativa.

1.1.1. L'infant

Els nens tenen dret a ser reconeguts com a subjectes de drets individuals, jurídics, civils, socials: portadors i constructors de cultures pròpies i en conseqüència participants actius en l'organització de la seva identitat, la seva autonomia i les seves competències, a través de la relació i les interaccions amb els iguals, amb els adults, amb les idees, amb les coses, i amb els esdeveniments diversos i imaginaris de móns en comunicació. (Malaguzzi, 2005: 14)

Segons el constructivisme, s'ha de tenir una imatge d'infant capaç, fort i competent. Aquesta imatge s'ha de respectar tenint en compte la subjectivitat de cada alumne, donant a cadascú el temps que necessita per aprendre i proporcionant espais que generin aprenentatge. Un infant que té la capacitat de ser responsable dels seus actes, una capacitat de sorprendre's i investigar, una capacitat de construir el coneixement a través de processos relacionals, actius i originals.

No hem de considerar que l'infant parteix d'un nivell baix de coneixements i d'aptituds, que creixerà gradual i lentament en els primers anys i que tindrà una explosió a primària. És errònia la idea que l'educació infantil prepara per a l'escola primària, aquesta per la secundària i aquesta per a estudis superiors i per a la universitat. No és cert que tot succeeix després; el que és cert és tot el contrari, tot succeeix abans. El

---

¹ A l'apartat d'annexos es pot trobar la Carta dels tres drets (dels nens, dels mestres i dels pares), de Loris Malaguzzi.

període més important de tota la vida, en el qual es construeixen les bases sobre les quals es construirà tota la personalitat, la cultura i les habilitats de la persona i, per tant, les experiències més decisives, és el dels primers anys.

Gallardini et al., (2010: 20) esmenta la idea que Rinaldi proposa, una idea d'infant, "biològicament predisposat a comunicar, a ser en relació, a viure en relació...". Un infant que té la curiositat de l'investigador perquè té una disponibilitat natural i innata per a l'exploració. Un infant que cerca maneres pròpies per construir el seu personal i original coneixement del món. Una idea d'infància que es basa en el supòsit que "tots els infants són intel·ligents" perquè tots ells estan en un procés constant de construcció de saber, identitat, valor... Perquè com diu Loris Malaguzzi (2005: 1) en el llibre *Els cent llenguatges dels infants*, "els infants són una gramàtica de la fantasia i una gramàtica de la creativitat". Són una font inesgotable de bones idees i de bones capacitats.

1.1.2. El mestre

El mestre és la persona que ha de marcar-se uns objectius i proporcionar a l'infant situacions d'aprenentatge i guiar-lo per tal que adquireixi coneixements a través de l'experimentació, l'exploració, la creació d'hipòtesis...

Altimir (2006: 22) comenta en paraules de Carla Rinaldi: "Es convida els mestres a crear contextos propicis en els quals les curiositats, les teories i les recerques dels infants es puguin sentir legitimades i escoltades...un context ple d'excitació i d'emoció".

Aquest no ha de tenir cap expectativa pel que fa als resultats, sinó que ha de respectar el procés d'aprenentatge de cada individu i ha de reflexionar de la manera més àmplia possible.

És per tot això que l'educador ha d'adoptar un paper atent per poder escoltar i observar, des del respecte, a cada infant. Acompanyar els infants en el seu procés d'aprenentatge, estar al costat dels dubtes, els errors, les curiositats... per així poder fer adaptacions segons les necessitats de cada infant. Ha d'anar observant les dificultats i inquietuds que tenen els alumnes per prendre-les com a tema de conversa, perquè el mestre ha de fer de mediador i ajudar els infants a reflexionar sobre la seva opinió i a exposar-la amb claredat. Mentre s'està conversant, intervé amb preguntes i fa de guia de la conversa. Aquestes preguntes han de tenir múltiples respostes i han de provocar que els infants confrontin les seves teories perquè d'aquesta manera els

infants generin coneixement. La intenció no és crear enfrontament, sinó confrontar les pròpies teories amb les dels altres per reforçar-les, abandonar-les o modificar-les.

L'adult ha de recollir totes les observacions i convertir-les en una nova oportunitat per construir aprenentatge d'una manera col·lectiva: aprenentatge per als infants i també per als adults. Per tant, l'adult ha d'escoltar, observar, anotar i de vegades intervenir i tornar a llançar les hipòtesis que han sorgit.

1.1.3. Les famílies

Les famílies són membres imprescindibles de l'educació dels infants i és per això que és molt important la seva presència i participació en el context escolar. Escola i família han d'estar en constant interacció perquè hi hagi connexió i cohesió sobre l'educació dels seus fills i es pugui establir un diàleg per construir col·lectivament el projecte educatiu. Hi ha d'haver una participació recíproca perquè els pares necessiten saber quines activitats es duen a terme a l'escola i, de la mateixa manera, els mestres necessiten saber de l'entorn proper de l'infant. Per tant, la comunicació entre família, educadors i escola és fonamental per poder actuar tots junts per trobar un bon equilibri. Aquest benestar és imprescindible perquè l'infant pugui aprendre i desenvolupar-se de manera àgil i eficaç, ja que les contradiccions només causarien desorientació i retard aquest procés.

Aquesta interacció amb les famílies pot ser directa o també poden ser molt útils els panells de documentació on els pares poden veure els processos de les activitats i estar informats en tot moment del què fan els seus fills a l'escola.

2. Les preguntes de Loris Malaguzzi

Tot preguntar és un cercar. Tot cercar té la seva direcció prèvia que li ve del que s'ha buscat. Preguntar és buscar conèixer "què és" i "com és" un ens. El fet de cercar aquest conèixer es pot tornar un "investigar" o posar en llibertat i determinar allò per què es pregunta. Preguntar té, quant a "preguntar per...", el seu allò de què es pregunta. Tot "preguntar per..." és d'alguna manera "preguntar a...". Al fet de preguntar li és inherent, a més de l'allò sobre què es pregunta, un allò a què es pregunta [...] L'aspecte peculiar d'aquest [preguntar] rau en el fet que el preguntar "veu a través" de si des del primer moment en totes les direccions dels esmentats caràcters constitutius de la pregunta mateixa. (Heidegger dins Hoyuelos, 2004:39)

Segons Hoyuelos (2004), el pedagog Loris Malaguzzi era una persona que estimava les bones preguntes més no pas les respostes. Per ell, educar consisteix en un continu interrogar-se i, per tant, té molt clar que tots els mestres s'haurien d'estar fent preguntes constantment.

La primera pregunta que creu que tot mestre s'hauria de fer és "**De quina manera m'he divertit avui?**". Per ell, *educació* i *diversió* són dos termes sinònims. Creu que tothom té la necessitat d'optimisme, de rialles i d'entusiasme per anar creixent. Aquesta diversió s'aconsegueix trencant els cànons del que està previst, del que és habitual, de la rutina. Estar viu significa sortir de la norma, de la llei, inventar noves propostes i, per tant, l'avorriment i la rutina ha de ser lluny de l'escola. En paraules de Kant, Malaguzzi (2005: 12) diu que "el geni no és qui destrueix les normes, sinó qui les destrueix per crear-ne de noves".

La segona pregunta que un mestre s'ha de fer és "**Què he après avui?**". Per a Loris, els mestres no van a l'escola a ensenyar, sinó a aprendre. Aprendre de tota la cultura que els nens i nenes posseeixen. Això implica situar-se en una posició permanent d'escolta, d'observació, de reflexió i d'investigació per entendre com aprenen els infants. A més, aprendre també significa està disposat a confrontar les idees públicament, discutir i dialogar amb els nens, les nenes, els companys i les famílies. D'aquesta manera, alguns valors inamovibles que tenim es converteixen simplement en creences que permeten eliminar prejudicis o estereotips que tenim.

La tercera pregunta és "**Què he estudiat avui?**". Malaguzzi creu que els mestres han d'estar en constant formació i han de tenir una enorme curiositat intel·lectual. Han de tenir ganes d'aprendre cada dia perquè puguin entendre millor els processos d'aprenentatge dels infants que, potser, ni escolten ni valoren si no formen part dels seus esquemes de coneixement. Quan estudiem i posem en dubte el què creiem

saber adquirim una gran cultura que ens permet, sobretot, sentir respecte per les idees de l'altra gent, incloses les del nens i nenes.

La quarta pregunta que un mestre s'hauria de fer és "**Com ho podria haver fet d'una altra manera avui?**". Malaguzzi diu que s'ha de ser conscient de saber què escollim, què deixem fora i quines possibilitats educatives oferim a les criatures i de quines les privem. Per això, és molt important analitzar i valorar totes les possibilitats abans de prendre una decisió. I una vegada l'haguem dut a terme hem de tornar a valorar si hagués estat millor d'una altra manera.

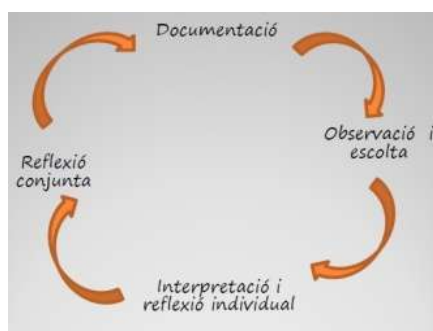
La cinquena pregunta és "**De quina manera he deixat testimoni de la meva feina avui?**". El pedagog italià considera que un mestre que no té l'hàbit ni el costum de registrar o de prendre anotacions de les experiències realitzades amb les criatures, genera una escola pobra, privada, oculta i soterrada. És per això que considera que tots i cada un dels mestres ha de portar una llibreta a la butxaca per anotar i ha d'analitzar i reflexionar sobre les documentacions recollides. Considera que és tan important observar o investigar sobre els processos de coneixement de l'infant com, posteriorment, saber-los narrar, ja que és en aquest moment on es construeix un sentit interpretatiu que ha de ser confrontat públicament.

Per últim, la sisena pregunta que considera que tot mestre s'ha de fer és "**Quina és la repercussió política de la meva feina avui?**". Per a Loris Malaguzzi, un educador o un mestre són persones amb un compromís polític. Han d'anar més enllà de la didàctica, han de concebre la seva professió com una qüestió tant ètica com política i, per tant, han de procurar millorar les condicions dels infants a l'aula, a l'escola i a la societat en general. Perquè la societat reconegui els drets dels nens i nenes és important que l'escola obri la porta de l'aula als pares, que participi en actes socials, que col·labori amb projectes amb entitats culturals de la ciutat, que provoqui debats amb les famílies i amb els polítics, etc. Com a mestre, s'ha d'escriure articles, participar en tertúlies, col·laborar professionalment en associacions i generar, a partir de la rica experiència educativa, un diàleg per aconseguir conscienciar la societat dels drets culturals i educatius que tenen els infants.

3. Escolta ↔ Observació ↔ Documentació ↔ Interpretació i Reflexió ↔ "Progettazione"

Els/les mestres són com exploradors que utilitzen brúixoles i mapes. I com els exploradors saben on és la meta (els objectius, el currículum). Saben quines són les metes, però saben que les metes canvien cada any, perquè el terreny, el clima, les estacions, els infants són diferents. Les destinacions, els objectius, són importants i no els hem de perdre de vista, però més important és saber com i perquè volem assolir aquells objectius. És important per a infants i adults recórrer de nou els propis passos, els seus processos de coneixement a través d'una actitud que és possible, gràcies a l'observació, la documentació, la interpretació i la reflexió. (Malaguzzi dins Ramona i Agramunt, 2013)

L'escolta posa a l'adult en posició d'observador actiu i subjectiu que forma part de la realitat que està observant i que no només la descriu sinó que la construeix. És a partir de l'observació i l'escolta que s'inicien els processos de documentar, interpretar i reflexionar. Tots aquests processos que es duen a terme de forma circular són molt importants dins de l'escola i demanen, com s'ha comentat anteriorment, una mentalitat, una mirada, una actitud, una imatge d'infant potent i capaç i també un adult capaç d'establir-hi diàleg i un adult encuriósit per aprendre amb els infants, en disposició de compartir dubtes i descobertes amb altres adults.

Ramona i Agramunt (2013)

Drets dels infants a ser escoltats

Segons la convenció dels drets dels infants (Nacions Unides, el 20 de novembre de 1989), els nens i nenes tenen el dret de ser escoltats:

Article 12

1. Els Estats membres han d'assegurar a l'infant amb capacitat de formar un judici propi el dret a manifestar la seva opinió en tots els afers que l'afectin. Les opinions de l'infant han de ser tingudes en compte segons la seva edat i maduresa.

Article 13

1. L'infant té el dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou el dret a cercar, rebre, i difondre informació i idees de tota mena, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit, o impreses en forma d'art o per qualsevol altre mitjà triat per l'infant.

2. L'exercici d'aquest dret pot estar subjecte a algunes restriccions, que seran només les que prevegi la llei i que siguin necessàries: a) per respecte als drets o a la reputació d'altri; o b) per a la protecció de la seguretat nacional, de l'ordre públic o de la salut o la moral públiques.

Gallardini et al. (2010: 26) afirmen que "els infants, si els sabem escoltar, ens recorden de moltes maneres que cada un dels individus és diferent de l'altre i que, per això, tenen dret a ser escoltats, a ofertes i propostes diferenciades".

Els infants han de fer preguntes sobre les seves necessitats i no sobre les que els suggereixen els adults i han d'expressar els seus desitjos i no els que la gent adulta els suggereix que desitgin. Tenen el dret d'expressar els seus desitjos, les seves expectatives, les seves opinions, les seves propostes, les seves preguntes referides sobretot al món dels adults. Totes elles poden ser molt útils per als adults.

Els adults han d'entendre que és molt important donar-los la paraula per intentar entendre tots junts què es vol i què es necessita i perquè això es dugui a terme n'hi ha prou en assegurar tots junts per pensar en els problemes i en les necessitats que es tenen. Però s'ha de tenir present que donar la paraula no vol dir fer-los preguntes i deixar que respongui qui primer aixequi la mà. Com diu Tonucci (2004: 14), "donar la paraula significa més aviat posar-los en condicions d'expressar-se". Perquè puguin expressar-se els infants han de poder raonar sobre les coses que coneixen directament, temes que formen part de la seva vida: sobre la vida del barri o de la ciutat on viuen, sobre les seves necessitats, els seus desitjos... És important que els problemes dels que tracten, tothom en tingui alguna cosa a dir.

Aquesta expressió també requereix que es doni temps als infants i que, pel contrari, no se'ls doni presses, ni controls, ni preocupacions. S'ha de deixar que s'expressin, que s'equivoquin, que rectifiquin...a través dels diferents mitjans expressius: la paraula, el dibuix, el text, etc. I evidentment, perquè els infants puguin expressar-se i tinguin desig de fer-ho cal que les persones adultes els sàpiguen escoltar. Això no significa que s'asseguin a sentir-los, sinó que intentin entendre i donar valor a les paraules i les intencions reals dels infants. Perquè és ben cert que tots els infants parlen, però no sempre les persones adultes són capaces de captar el missatge. Especialment els nens i nenes que parlen poc i s'expressen d'una forma no clara tenen, sens dubte, coses importants a dir i només esperen un adult que sigui capaç d'escoltar-los i

d'entendre'ls. L'adult ha de saber descobrir allò que hi ha amagat darrera de les simples frases dels infants i extreure'n tots els beneficis possibles. També pot posar-se a la seva pell i recordar la pròpia infància per comprendre'ls millor.

Malaguzzi et al. (2005: 8) assenyalen: "Si els nens i nenes són alguna cosa més que el que pensem que sabem d'ells, amb més raó tenen el dret de ser millor entesos i més respectats pel seu valer". És sorprenent el sentit de justícia, d'equitat, de maduresa social, d'opinió, de responsabilitat, de solidaritat que tenen els infants.

(Tonucci, 2004:11)

3.1. L'escolta

En la pedagogia reggiana, l'escolta és un dels punts claus de l'educació. Tant és així, que un dels principis del projecte educatiu de les escoles bressol i infantils de Reggio Emilia és l'escolta:

In una educazione partecipata, un atteggiamento attivo di ascolto tra adulti, bambini e ambiente è premessa e contesto di ogni rapporto educativo.

L'ascolto è un processo permanente che alimenta riflessione, accoglienza e apertura verso di sé e verso l'altro; è condizione indispensabile al dialogo e al cambiamento.

L'atteggiamento di ascolto alza la soglia di attenzione e sensibilità verso gli scenari culturali, valoriali e politici della contemporaneità.

Il nido e la scuola dell'infanzia hanno la responsabilità di favorire e rendere visibili questi processi attraverso la documentazione pedagogica. (Regolamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia)

Altimir (2006: 13) afirma: "L'escolta és la capacitat d'escoltar però també de recollir, organitzar i de comprendre el que la intel·ligència dels infants i dels adults produeix en el context de l'escola". És una acte de respecte i estimació que fa sentir a l'altre que és el centre de la nostra atenció i que la seva realitat mereix el nostre temps i dedicació. Escoltar és una de les habilitats més importants en la comunicació, acte en el qual la pedagogia Reggiana dóna molta importància. Aquesta es basa en què infants i adults han d'estar en relació amb els altres per aprendre a través del diàleg. Una idea de diàleg, com diu Rinaldi (2009: 11), "no com a intercanvi, sinó com a procés de transformació on es perd del tot la possibilitat de controlar el resultat final".

Perquè aquesta comunicació sigui del tot eficaç però, cal una escolta activa, és a dir, les persones s'han d'esforçar en fixar l'atenció en el què l'altre diu i també en el què ens deu voler dir, per entendre les seves idees i sobretot els seus sentiments. Per tant, l'escolta no només requereix escoltar amb l'oïda, sinó amb tots els sentits: vista, tacte, olfacte, gust i orientació. Escolta dels cent, mil llenguatges, símbols i codis amb els quals ens expressem i ens comuniquem, amb els que la vida s'expressa i es comunica. I quan els infants es troben en aquest clima d'escolta, els llenguatges s'enriqueixen, es multipliquen, es defineixen, es generen i xoquen, es contaminen i es barregen, es renoven... (Rinaldi, 2009)

A més, aquesta escolta necessita està en un clima receptiu perquè les persones es puguin expressar. Es necessita una mentalitat oberta, una disponibilitat d'interpretar les actituds i els missatges llençats pels altres i, al mateix temps, la capacitat de recollir-los i legitimar-los. Cal atenció i paciència, empatia i molta estimació per tal de deixar que els infants s'obrin en diàleg amb els adults i trobin la manera adequada de compartir les seves idees, sentiments, vivències... A més, escoltar requereix silenci i temps. Donar temps a l'altre perquè s'expressi i ajudant-lo a trobar la manera de fer-ho sense forçar-lo ni substituir la seva veu.

Però tota aquesta actitud no és suficient si l'adult no sent la necessitat que tenen els infants per ser escoltats i en reconeix el seu dret. Se'ls ha de reconèixer la capacitat de donar opinions, idees i propostes útils per als adults i la capacitat que tenen per ajudar-los a resoldre problemes. L'adult ha de sentir una necessitat d'escoltar els infants per comprendre'ls i, alhora, creure en la seva potencialitat. L'adult no fa preguntes per saber qui és més llest, sinó perquè està convençut que els infants poden ajudar-lo. Perquè els infants només si saben que tenen al seu costat un adult que confia en ells i els escolta expressaran els seus pensaments, les seves hipòtesis i

les seves solucions, sobre el món, sobre les persones i sobre els sentiments i les emocions. Hoyuelos (2007: 5) diu: "Ecoltar és, en realitat, un art per entendre la cultura infantil: la seva manera de pensar, de fer, de preguntar, de teoritzar o de desitjar", i que escoltar significa "estar atent, amb tots els sentits, a reconèixer tots els llenguatges de la infància en la seva relació amb el món". Perquè els nens i les nenes tenen cent llenguatge i els volen fer servir tots, i és per això que un bon educador ha de tenir en compte l'expressivitat i la riquesa de llenguatge que s'amaga darrera de cada nen i cada nena.

Darrera un acte d'escolta ens espera una curiositat, un desig, un dubte, un interès, ens espera sempre una emoció. L'escolta és emoció, és generat d'emocions i provoca emocions. Les emocions dels altres ens influencien a través de processos forts, directes, no meditats, intrínsecs a les interrelacions entre subjectes que comuniquen. (Rinaldi, 2009:21)

L'escolta doncs, és un dret al qual cadascun dels mestres ha de tenir accés. Ha de tenir el dret a escoltar els altres per garantir el propi creixement professional i individual i el propi procés d'aprenentatge. Per això però, aquests han d'aprendre a respectar la subjectivitat de cada infant, alentar si cal les propostes, donar a cada individu el temps que necessita per aprendre, pensar espais que generin aprenentatges i, sobretot, aprendre a escoltar per saber com han de fer tot l'esmentat. És l'escolta la que permet redescobrir els infants i tot el que necessiten i, també, redescobrir l'adult ell mateix.

L'escolta s'alimenta i es retroalimenta gràcies a l'escolta recíproca dels tres protagonistes de l'aprenentatge (infant, mestre, família) i és la que garanteix un diàleg entre cadascuna d'aquestes parts i també el diàleg a l'interior de cadascuna d'elles. Cadascun d'aquests membres ha d'escoltar i, molt important, ha de sentir-se escoltat. Fins i tot aquells nens i nenes petits que encara no parlen tenen la necessitat i el dret de ser escoltats. Se'ls ha d'intentar escoltar i entendre perquè, com diuen Gallardini et al. (2010: 37) en paraules de Malaguzzi "la paraula no hi és però hi és transformada i flueix entre els infants amb un flux secret que assegura la permanència del diàleg i de la reciprocitat, del sentir-se vius, escoltats, compresos... Mirar-los a la cara, als ulls, a les mans, perquè és aquí on neixen les paraules, les accions, de sentiments. El sentit d'allò que fan". Quan el llenguatge verbal encara no està present l'educador ha de posar a prova, encara més, la seva capacitat d'entendre els significats de les accions i trobar les paraules per interpretar-ho i descriure'l.

L'adult és qui ha d'ajudar als infants a crear la seva cultura i el seu saber, oferint contextos a l'aula on es puguin crear converses sobre temes que interessin als

alumnes. És així, a través de l'escolta, que van adquirint nous coneixements i nous punts de vista.

Altimir (2006: 17) amb paraules de Carla Rinaldi esmenta: "Si l'infant és portador de teories, interpretacions, preguntes i és coprotagonista dels processos de construcció del seu coneixement, el verb més important que guia l'acció educativa ja no és *parlar, explicar, transmetre*, sinó *escoltar*".

I és també l'adult qui ha de saber respondre de manera adequada donant prioritat a l'acolliment de les iniciatives de l'infant abans que les seves pròpies. El respecte pels drets dels nens i les nenes i la seva opinió és fonamental per formar ciutadans crítics, participatius i actius. Altimir (2006: 15) amb paraules de Sergio Spaggiari diu: "Donar veu a la infància, doncs, significa acreditar el seu dret a ser autors primers de la seva vida".

Malaguzzi (2005: 2) apunta amb paraules de María Jesús San Segundo: "No existeixen nens o nenes, de qualsevol color o condició social, que no mereixin tota la nostra capacitat d'escolta, tota la nostra atenció, que no ens proporcionin sorpreses, que no mereixin que els donem la mà i els duguem endavant pel camí de la construcció del saber i de la felicitat". Perquè segons Hoyuelos (2007:5), "sense escoltar es perden les eines imprescindibles de la feina del mestre: la sorpresa, la meravella, la reflexió i l'alegria d'estar amb les nenes i els nens".

3.2. L'Observació

L'escolta col·loca a l'adult en una posició d'observador, un observador actiu que no només descriu allò que observa, sinó que també participi en aquesta realitat. És per això que es diu que mirar no és el mateix que observar. Ramona i Agramunt (2013) diuen: "Hem d'aprendre a mirar més enllà, a veure que a l'altra banda hi ha coses que fins ara no havíem vist".

Els educadors han de tenir present que a l'escola passen moltes coses i per tant, han de prendre's temps per observar el "què" però també el "com" perquè els ajudi a conèixer millor els infants, les seves maneres de construir relacions, de donar forma als seus llenguatges. Han de crear contextos on siguin possibles espais d'observació per comprendre com els infants construeixen el coneixement. Espais on poder observar quines són les preferències dels nens i nenes, els seus ritmes i estils

cognitiu. Espais on poder observar com els infants elaboren el seus pensaments, movent-se entre les seves idees, les seves percepcions i la seva fantasia; com entren en contacte amb els materials; de quina manera formen les seves composicions; com es relacionen entre ells; i moltes altres possibilitats. És per això que l'observació és un acte subjectiu, ja que l'adult ha de triar què vol observar i per tant, en certa manera, triar el que considera més important.

Gallardini et al. (2010: 21) esmenten que "és impressionant observar la mirada de dos nens, la seva escolta i la seva relació. Una petita història com aquesta pot plantejar preguntes i ajudar a reflexionar sobre "com" aprenen els infants i "com" construeixen coneixement i sobre la relació entre ensenyament i aprenentatge". És aquí on els educadors veuen que cada infant necessita el seu temps, que cada un d'ells té maneres personals de fer i que és per això que no sempre pot estar tot programat.

Bonàs (2013) diu que "Només cal mirar els nens i aprendre a veure'ls...només així podrem saber alguna cosa més, no només d'ells, sinó també de nosaltres."

3.3. La documentació

Bonàs (2006: 24) afirma: "Arriba un moment que descobrim, amb ulls emocionants i expressió sorpresa, que els infants són uns productors infatigables de meravelles. I és llavors que també descobrim la necessitat o, fins i tot, podríem parlar de deure, de fer públic allò que passa per davant nostre". És per això que necessitem documentar.

Segons el sistema educatiu de Reggio Emilia, la documentació és un dels altres punts claus:

"La documentazione è parte integrante e strutturante le teorie educative e le didattiche, in quanto dà valore e rende esplicita, visibile e valutabile la natura dei processi di apprendimento soggettivi e di gruppo dei bambini e degli adulti, individuati attraverso l'osservazione, rendendoli un patrimonio comune." (Regolamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia)

3.3.1. Què és la documentació?

La documentació és un procés que neix a partir de l'escolta i de l'observació. Documentar, en el sentit etimològic del terme, significa "donar prova, ratificar, comunicar quelcom que es considera important o significatiu".

La documentació consisteix en recollir i exposar, narrar de manera visual, audiovisual o escrita, a través d'escrits, imatges, dibuixos, panells, vídeos, paraules... un procés educatiu que s'està observant i sobre el qual es vol reflexionar i donar un missatge als lectors (infants, mestres, famílies, societat). Per tant, no es tracta simplement de plasmar el que ha passat, sinó de construir -en formats diversos- un producte públic que doni a conèixer el què s'ha viscut, la història narrada. És un diàleg entre autor i espectador on es fusiona un amb l'altre. És una manera de construir coneixement recíproc, històries comunes i compartides entre infants i adults.

Es tracta certament de coses petites "ordinàries" però que es converteixen en extraordinàries perquè hi ha un jo que se n'adona, les anota, en fa memòria per ell mateix i pels altres. En efecte, la meta és oferir a la mirada de tots els que passen per la institució educativa testimonis del valor de la infància que facin visibles els competències i les necessitats dels nens i nenes a través dels pensaments i de les paraules dels adults que en tenen cura: documentant es deixen traces permanents del treball educatiu i de les experiències dels infants i s'ofereixen a la discussió i a la reflexió amb altres adults, pares, ensenyants i ciutadans. (Gallardini et al., 2010: 10)

Documentar per tant, no és el mateix que fotografiar, ni filmar, ni descriure, ni dibuixar. La documentació és una interpretació del sentit que aquella experiència ha representat per al nen o nena, o més ben dit, la documentació és una metainterpretació perquè el qui documenta interpreta, a través de les imatges o altres suports, el què creu que l'infant està interpretant de la situació. És a dir, es fa una interpretació d'una interpretació.

Hoyuelos (2007: 8) assenyala: "La documentació és una manera ètica, estètica i política de pensar sobre l'educació i, sobretot, reflexionar sobre les extraordinàries capacitats dels infants per evitar que passin desapercibudes en la nostra cultura". La documentació permet reflexionar sobre com els infants construeixen, interpretativament, el seu coneixement. Permet per exemple, interpretar els processos de les estructures logicomatemàtiques o sobre com construeixen la identitat. I per tant, adonar-se de tot el què saben fer.

La documentació és doncs avui, un instrument indispensable per als mestres i totes les seves tasques com construir experiències positives amb els infants, sostenir el propi

creixement professional o establir comunicació amb els infants, mestres, famílies i altres adults. I cal tenir present que requereix una determinada actitud d'escolta, d'aturar-se, d'indagació, de voler comprendre, d'una presència que aculli, que tingui cura, de deixar-se ressonar per allò que es mira.

3.3.2. Qui documenta?

El mestre és la persona que normalment documenta. Com a projector i constructor inicial de l'escenari, com a acompanyant dels processos de vida i d'aprenentatge, ha de documentar les accions dels infants i les petites històries que passen a l'escola.

Però un procés de documentació no és una activitat individual, és col·lectiva, on infants, mestres i famílies creen un sentit de comunitat, de grup. És important que la documentació es realitzi en grup per evitar caure en el subjectivisme i perquè com que la documentació estableix una relació entre el pensament i el significat, com més interpretacions es facin millor. S'han d'analitzar les imatges, vídeos, paraules...i discutir amb els companys sobre les possibles explicacions del que veiem allà. Perquè cadascú, amb la seva cultura, la seva manera d'observar, les seves emocions i les seves expectatives, interpreta quelcom diferent. Això amplia l'horitzó de mires i de sentit de tots els mestres i evita etiquetar les criatures prematurament.

Però no només tot l'equip de mestres han de documentar i compartir-ho, sinó que també és interessant que siguin els infants els qui documenten. A vegades són ells mateixos els qui demanen fer-ho perquè ho veuen fer a l'adult. Sinó, el mestre pot proposar als infants portar un bloc de notes o una gravadora per poder recollir i narrar allò que troben més interessant, ja sigui en una sortida o a la mateixa escola. Això permet veure què és el que veuen els infants i què els hi crida més l'atenció, però també permet al mestre veure's dins de la classe i des del punt de vista dels infants.

Per últim, com s'ha dit, la família també pot participar en el procés de documentació, ja que com més mirades, més punts de vista hi ha. Cadascú veu i es fixa en coses diferents i això permet contrastar, interpretar i reflexionar. És per això que la família pot participar en el procés de documentació i expressar què li suggereix aquella imatge, aquelles paraules, aquella mirada...

3.3.3. Quan es documenta?

Documentar és un procés que necessita temps. Temps per escoltar, per observar, per fotografiar, per anotar...i és per això que el millor moment per fer-ho és quan els infants estan explorant lliurement, de manera autònoma. És en aquests moments que l'adult pot escoltar les accions, les paraules i les demandes dels nens i portar sempre una càmera i un paper a sobre per, quan sigui possible, fotografia o anotar allò que creu necessari per reflexionar-hi posteriorment. Per tant, és l'adult qui ha de proporcionar aquests moments idonis per documentar.

3.3.4. Passos per documentar

Per fer una bona documentació és important saber fer una tria i decidir què es vol documentar. És evident que no es pot pretendre documentar tot el que passa durant un curs perquè és impossible. És important saber per a què ho fem i també saber per a qui documentem, ja que depenent de a qui vagi dirigida les característiques de la documentació seran unes o unes altres. És per això, que posteriorment s'ha de decidir com es documenta i, per tant, escollir el format i instrument de documentació.

- **Què documentem?**

Per iniciar un procés de documentació s'ha de tenir molt clar què es vol documentar, què es vol comunicar.

La documentació ha de saber explicar els moments i esdeveniments significatius de la vida escolar sense limitar-se a moments especials o extraordinaris com ara festes, sortides, espectacles, per no reduir-se a una documentació extemporània i superficial. S'ha de documentar també, petites històries, moments quotidians que passen diàriament a l'escola, ja siguin durant les activitats, les rutines o altres moments de la vida escolar.

Es poden documentar productes, però també s'ha de documentar processos que permetin veure com ha actuat l'infant. Es poden documentar imatges, anècdotes, dibuixos, paraules, idees o produccions d'infants o adults que sorgeixen de la vida de l'escola.

El més pràctic és documentar allò obvi, allò que veiem, però val la pena explorar el què no sabem, el què ens preocupa. També és més comú documentar l'acció, però val la pena documentar els espais de silenci o de no fer.

Es poden documentar situacions quotidianes que es donen a l'escola, però també la idea d'escola o la imatge d'infant que es té. Es pot documentar la relació que estableixen els infants entre ells, però també les relacions que estableixen mestre i alumnes.

Es pot documentar per exemple, un diàleg entre els més petits, perquè:

Els infants ens regalen moments brillants, paraules fortes, decidides i valentes que busquen generosament respostes a molts dels seus interrogants. És llavors quan la documentació recull íntimament converses entre infants, seqüències d'accions encadenades, detalls gairebé imperceptibles que ens parlen d'estones conegudes per tots nosaltres. Dignificar petites històries és també prou motiu per documentar. Els seus protagonistes, fet i fet, ens fan hereus de la seva història i ens conviden gratuïtament a reconèixer-nos-hi. Documentar no deixa de ser un reconeixement profund per cada una de les persones, per cada un dels infants i les seves famílies. Bonàs (2006: 26)

És imprescindible saber què es vol documentar perquè depenen d'això s'han de tenir en compte uns aspectes o uns altres. És a dir, si el que es vol és documentar la idea d'infant, no caldrà que surtin tots i cadascun dels nens i nenes de la classe, ja que el que es vol és representar una idea general. Pel contrari, si el que es vol és documentar el procés individual de cada infant, cada un d'ells haurà d'estar present en la documentació, ja que es vol reflectir un aspecte concret de cada un d'ells.

Pot ser que un dia documentem moltes coses interessants i que un altre dia no documentem res que realment ens serveixi, però com diu Hoyuelos (2013) "documentar és com anar a pescar. Cal tirar la canya, i a vegades tens la sort de pescar algun peix interessant".

És important però, que a l'escola hi hagi documentació sobre tots els membres de la comunitat educativa. Hi pot haver fotos dels qui treballen allà o imatges dels diversos grups d'infants, perquè és important que l'escola no sigui un espai anònim, s'ha de percebre des de l'entrada la identitat de qui viu en aquell espai. D'aquesta manera es veuen projectats els valors i les eleccions educatives de l'escola i sobretot la voluntat de voler-los compartir amb tothom.

- **Per què documentem?**

Documentar ajuda a donar visibilitat i fer memòria de l'acció que s'ha desenvolupat, els processos que s'han dut a terme, de l'evolució. Esdevé memòria viva i visible del procés compartit amb els infants i no es centra tant en els resultats, en els productes finals.

Els nens i nenes poden fer uns meravellosos dibuixos però poc després ja no se'n recorden. La documentació de l'activitat permet rellegir i, per tant, reforçar la memòria de l'experiència feta, donant-li valor per poder continuar el projecte en el que estaven treballant. Ajuda a reviure el procés però també a fer conscients als infants dels aprenentatges que hi ha darrera de cada situació. Permet que els infants facin un metaconeixement: sàpiguen el què saben. Els porta a que siguin conscients del què estan fent, del què han anat fent, de la seva evolució. Una lectura d'un material documentatiu els pot ajudar a verbalitzar i prendre consciència de com han viscut un projecte, una experiència, i això l'ajuda a entendre's i a comprendre's.

Però la documentació també ajuda a fer visible tot allò que passa en el context educatiu i que d'altra manera es mantindria ocult. Mostra no només allò que és a simple vista visible, sinó també totes les relacions que es produeixen dins les escoles, les maneres d'actuar i els rastres de cada infant, cada persona, cada grup, cada família, en el seu pas per l'escola. I també tots aquests detalls que passen desapercebuts com els petits gestos, els buits, les posicions silenciades... Hoyuelos (2007:6) diu: "L'única manera de deixar constància de com un infant toca el paper per sentir-ne la textura o com acompanya amb la mirada silenciosa les paraules que diuen els altres, és convertir aquests moments en productes visibles a través de les imatges que els puguin narrar". Aquests moments de no-acció, que l'infant no està fent res, però que la seva postura diu molt, també és important documentar-los. El fet de visualitzar totes aquestes experiències fa donar sentit i importància, un valor especial, a allò que es fa, i això ajuda a què l'infant es senti reconegut.

A les escoles de Reggio Emilia, on la documentació és una tasca quotidiana per als mestres, en parlen com un "acte d'amor" entre infants i els mestres, un acte recíproc on un enriqueix a l'altre. Documentar és com un fer "brillar" l'altre, com un dibuixar l'altre des de l'admiració i la generositat. Fa creure novament en la recerca de nous sentits, nous paisatges per on poder caminar, però també per on poder seure i pintar-los. (Bonàs, 2006: 28)

És per això que la documentació també permet que els mestres es mirin, pensin i reflexionin sobre què passa a l'aula, quines pràctiques educatives i quines relacions

pedagògiques es desenvolupen. Ajuda als mestres a entendre millor els processos, les relacions...en definitiva, a donar sentit, entendre i comprendre el valor de l'acte educatiu i la cultura infantil. La documentació permet doncs, formar al mestre contínuament, sobretot si la reflexió de la documentació és un acte compartit amb altres mestres, amb les famílies i amb altres professionals. Aquesta reflexió conjunta permet arribar a uns objectius, unes idees, una forma de veure l'infant, una forma d'entendre l'educació...que formaran els pilars del centre.

També permet qüestionar tot allò que sempre s'ha fet d'una manera determinada, sempre igual, per veure si és coherent amb el que es pensa. És a dir, autoavaluar-se, veient-te a través dels altres, per poder millorar. Així s'aconsegueix ser conscient de tot allò que passa a l'aula, interpretar-ho, analitzar-ho, i poder millorar la pràctica educativa. Per aconseguir-ho, paral·lelament s'ha d'obrir-se a la indagació, fer-se noves preguntes i investigar per descobrir què és el que es pot fer per millorar.

Documentar permet doncs, que el mestre s'autovalori, però també permet que el mestre avalui els infants. És un instrument que ajuda a fer una avaluació real on es pot fer una lectura més complexa, tenint en compte tant les característiques del context com del grup d'infants. Aquesta avaluació pot servir per donar una perspectiva nova a les famílies, establir diàleg amb elles o bé simplement per comunicar la vida quotidiana dels seus fills a l'escola i així crear un sentit de comunitat.

Però la documentació també pot servir per donar a conèixer a la resta de la comunitat educativa. Aquesta ha de representar una narració comprensible del què s'ha viscut, per a tota persona que la vegi. Serveix per fer visible i mostrar la vida de l'escola, explicar la història de l'escola perquè es conegui socialment. Compartir públicament allò que té un valor significatiu per a qui ha documentat i així compartir, ampliar i construir nous discursos sobre l'educació i les seves pràctiques educatives dins i fora del centre. Establir un diàleg amb la comunitat i mostrar la identitat del projecte educatiu.

En la documentació s'estableixen relacions creatives i coherents entre els ideals teòrics i la pràctica educativa; entre la nostra declaració de principis i la nostra actuació; entre els nostres desitjos i els dels altres, i entre la nostra pròpia comprensió i la dels altres. A través de la documentació, es desvetlla una escola que vol argumentar la seva feina més enllà de les paraules, una escola que pensa, que reflexiona, que aprèn mentre camina; una institució docent que sap establir discussió pública, capaç d'escoltar i de dialogar amb la democràcia, construint processos de confiança recíproca. (Hoyuelos, 2007: 9)

- **Per a qui documentem?**

És molt important tenir present qui és el destinatari de la documentació, ja que aquesta es pot adreçar a moltes persones.

La documentació pot estar orientada cap a l'interior: els mateixos infants, les famílies dels infants de l'escola, l'equip d'adults del centre o els visitants que poden entrar i que necessiten informacions i declaracions del projecte educatiu de l'escola (estudiants de pràctiques, substituïts, visites exteriors...). A tots ells, la documentació els hi és útil per estudiar els processos portats a terme. Però la documentació també pot estar orientada cap a l'exterior i serveix per donar visibilitat a la feina i identitat de l'escola.

Una documentació però, també pot estar dirigida a tots els esmentats anteriorment i convidar a lectures diferents però complementàries segons siguin...els ulls de mestre, els ulls d'un infant, els ulls de la família, els ulls d'altres mestres o els ulls d'altres adults.

Cal tenir present que, segons els destinataris, la documentació utilitza mitjans diversos i adopta formes diferents.

Per a l'infant:

Quan es documenta els infants es senten especialment mirats i se'ls hi està donant el missatge de què el que fan interessa als mestres, els importa i es senten valorats i recolzats. Però a la vegada també veuen que no tot el que diuen i fan interessa, que les coses s'han de seleccionar.

Individualment, la documentació permet als infants la possibilitat de conèixer i reconèixer-se, de trobar sentit a la seva actuació, de reflexionar, d'autoavaluar-se, de fer una memòria de si mateix, d'adonar-se de les pròpies conquestes i d'interioritzar millor l'experiència viscuda. Per això, és interessant poder documentar una petita història de cada nen i nena sobre el què passa a l'escola. D'aquesta manera es fa una escolta subjectiva de cada un d'ells i se'ls ajuda a recordar situacions una vegada se la miren.

La documentació, col·lectivament, permet a tot el grup reconèixer la seva història, recordar-la i parlar-ne i, per tant, augmenta la qualitat de les relacions entre ells. La documentació és una de les maneres que els infants tenen per recórrer un camí fet,

per reflexionar sobre els significats del què s'ha viscut i sobre les maneres com ha après.

Degut a la gran importància que té la documentació per als infants, és important que aquesta sigui sempre visible i disponible per a la seva consulta autònoma.

Per als mestres:

Documentar aporta als mestres la possibilitat de reflexionar. Reflexionar sobre les possibles interpretacions que fan dels infants, sobre la seva feina des d'un altre punt de vista i sobre el projecte educatiu i el treball que volen dur a terme.

Respecte la reflexió sobre els infants, observant les fotografies, transcrivint i rellegint el què fan i diuen els infants és possible descobrir allò que els interessa, entendre els seus perquè, aprendre com són realment els infants, etc. És a dir, s'acosten a ells. D'aquesta manera, els mestres són més capaços de preparar experiències adequades i de proposar material apropiat als interessos dels infants.

Respecte l'autoreflexió del mestre, quan aquest documenta veu reflectida, d'alguna manera, la seva pròpia autobiografia. És una oportunitat per conèixer-se millor a ell mateix i evocar el seu original imaginari infantil. És una ocasió per reflexionar sobre si el que pensen és el mateix que el que fan. Una ocasió per autoavaluar-se i poder millorar. Per tant, és important que els mestres siguin capaços d'interrogar-se utilitzant la documentació, sobre fins a quin punt la tria del projecte educatiu i el seu funcionament afavoreix a l'infant, als mestres, a les famílies i a tot el col·lectiu.

Per a les famílies:

Tota documentació hauria de ser disponibles per a la consulta de les famílies, perquè permet un contacte i connexió entre casa i escola i això permet als pares i mares conèixer i saber què passa dins les escoles i sentir-se part d'una comunitat en la qual el seu fill l'ha convidat a entrar.

La relació entre les famílies i l'escola es troba en un moment molt positiu en la documentació perquè els pares se senten més participants i tranquils quan aconsegueixen "llegir" les experiències i la quotidianitat de la jornada que ells no veuen. Com diu Bonàs (2013) que deia una mare de l'escola El Martinet: "És com veure'ls per un petit forat".

La documentació ofereix a les famílies l'oportunitat de veure les paraules, d'observar els processos infantils (per no valorar-ne només els productes) i de conèixer millor el seu fill o la seva filla. I això ajuda a que els pares i mares s'interessin pel què passa durant el temps d'escola, però més enllà de l'habitual pregunta "Ha menjat bé avui?". Sinó que vulguin entendre i comprendre el valor de les experiències educatives. I és que la documentació la que els ajuda a formar part de l'experiència dels seus fills, a sentir-se compromesos i a crear experiències comunes. Cal doncs, comunicar a les famílies no només experiències, sinó també "missatges" que hi ha a l'interior de les experiències.

Les reunions de pares, els moments quotidians, les trobades, les publicacions...són molt bons moments per compartir amb les famílies esdeveniments que sorgeixen a l'escola i convidar-les a que opinin i debatere tots junts. És interessant utilitzar la documentació d'aquestes experiències (imatges, paraules d'infants, dibuixos...) per fer crear un diàleg, un debat. A través de la lectura i la reflexió sobre la documentació, els pares s'introdueixen en un nivell més elevat de coneixement, que els ajuda a canviar d'opinions i d'expectatives. És interessant conèixer quina és la imatge que tenen les famílies del propi fill o de la infància en general. Aquest tema es pot debatre en una reunió o també hi ha altres maneres com utilitzar la llibreta viatgera o fins i tot donar a les famílies una documentació d'una experiència de qualsevol nen de l'escola que no sigui el seu fill i demanar-los que comentin què observen i què interpreten.

Per últim, comentar que cal tenir en compte que l'espai parla, comunica, sempre dóna un missatge. Els espais, perquè siguin acollidors han de tenir a les parets penjada una documentació atractiva, rica en contingut...perquè si és així els pares de seguida reben un missatge fort respecte les propostes educatives i la voluntat de compartir-les, i se'ls anima a aturar-se i a prestar atenció. D'aquesta manera es posa en situació a les famílies d'entendre com està organitzat el servei, com s'ofereix als infants, quines experiències proposa i qui les anima. La documentació de les parets de l'escola posa en marxa un diàleg família i escola i construeix un terreny comú que és ben diferent de la transmissió d'informacions.

Per a l'escola:

Hoyuelos (2007: 8) comenta: "A través de la documentació, l'escola genera la seva pròpia vida quotidiana i significativa. Desvetlla la seva pròpia biografia i la dels

protagonistes que creen històries, relats i vicissituds dignes de ser explicats". Per l'escola, la documentació és una manera de narrar-se, de mostrar la pròpia identitat.

Quan es documenta la vida dels infants, de mica en mica es construeix la història d'un parvulari, d'una escola. Es construeix així una memòria de gran valor per a aquells que passen moltes hores de la seva vida al centre, per als pares que hi porten els fills i per a tots aquells que hi treballen amb un gran compromís per crear un espai bo i bones experiències. Amb la documentació és possible donar a cada escola una identitat que reflectirà les persones implicades i crearà un sentit de continuïtat per a qui hi treballa.

"La documentació recobreix les parets de l'escola com una segona pell. Convida a sentir-se part, o a formar part, amb altres experiències, històries. Suggereix la possibilitat de veure valoritzat allò que es va viure. Una documentació que dóna forma als valors de la memòria i de les narracions com a dret i qualitat vital de l'espai educatiu". (Giudici et al. , 2009: 60)

És important doncs, documentar, perquè cada escola tingui la seva pròpia història per garantir la continuïtat del projecte, una història que s'ha de conèixer. La documentació esdevé una ocasió perfecte per discutir i confrontar les reflexions i les síntesis del projecte educatiu de l'escola i ampliar-lo, modificar-lo o reduir-lo si és necessari.

La documentació és important per exemple per l'arribada de nous professionals a l'escola. Quan aquests s'afegeixen a l'escola, aquesta els aporta molt més que no pas un arxiu feixuc de documents. Cada panell, cada publicació feta per l'escola pot transmetre-li quina és la visió d'escola que es té.

Per la societat:

Com a institucions públiques per a la infància, les escoles haurien de tenir el deure d'utilitzar la documentació per donar a conèixer a la comunitat què passa dins de les escoles. Fer transparent el servei i fer visibles infants, mestres i pares a la comunitat més àmplia, perquè com esmenten Gallardini et al. (2010: 16), "documentar significa donar força a la veu dels infants i dels pares i a la de les mateixes educadores compromeses a comunicar tot allò que escolten i interpreten". El fet de documentar a la societat crear un sentit de pertinença i d'adhesió al centre als professionals que hi treballen i permet que es formin.

- **Com documentem?**

No hi ha una sola forma de documentar. No hi ha una recepta que indiqui com s'ha de fer. S'aprèn a documentar documentant i fent, com diu Rinaldi (2009: 29) un "confrontament permanent amb els propis sabers, coneixements i intuïcions i amb aquelles dels companys". Cadascú ha de trobar un estil propi, uns instruments propis, provant, improvisant i anar trobant la mesura. I una molt bona manera per aprendre és deixar-se ajudar i aconsellar pels companys i sobretot, fent formació.

Tot i així, és cert que hi ha uns passos que són més o menys comuns. Primer de tot, s'ha de recollir tot d'indicis per comprendre què és el que ha passat. Això pot estar planificat, de manera que, per exemple, abans de recollir-ho es sap clarament què és el que es vol fotografiar; o pot estar no planificat, de manera que es fotografien tots els fets que passen davant per després analitzar i seleccionar quines imatges són les que es volen fer servir per documentar. Totes dues maneres tenen les seves avantatges perquè per una banda, si està planificat es pot saber per exemple si es necessiten fotos horitzontals o verticals i per tant, esgota temps i energia. Però per altra banda, si no està planificat no et limites i pots obtenir imatges molt potents que no t'havies ni plantejat. Es tracta doncs, de trobar un equilibri entre aquestes dues maneres de planificar per obtenir la millor manera de documentar.

El següent pas que s'ha de fer és ordenar aquests indicis per construir un relat (amb aportacions col·lectives, individuals i de l'adult) i finalment organitzar-lo i presentar-lo. Aquest procés sempre ha d'anar lligat d'un procés de reflexió constant sobre si és adequat tot el que s'està escollint. És molt important que tota documentació sigui llegible també per qui no és present en el context.

Com s'ha dit anteriorment, el format en què es presenta i el lloc on es col·loca dependrà dels destinataris als quals vagi dirigida la documentació. Majoritàriament la documentació es presenta de manera visual a través d'imatges o a través d'escrits. Aquestes imatges i textos són la base per fer diferents tipus de documents: panells, fullets, PowerPoint... que es poden col·locar en diferents llocs. Es poden col·locar als panells disposats als espais comuns de l'escola (per a les famílies i visitants), als espais de documentació de la classe (per als infants), als classificadors individuals que s'emporten a casa (infants i famílies), en llibrets, quaderns,...que es puguin llegir a diferents llocs de l'escola o fins i tot a casa (infants, adults i famílies), etc.

Però la fotografia i els textos no són l'única manera per documentar, hi ha moltes maneres de fer-ho. Es pot documentar en formes de dramatització a través d'una representació teatral o musical, un documental, o també es pot fer una maleta plena d'objectes que porten els nens al llarg del curs o un diccionari de la vida de l'escola, amb paraules que la defineixin.

Tota aquesta documentació pot estar feta en diferents nivells. Pot ser que sigui una simple seqüència del què ha passat i que sigui útil per recordar les activitats, però no és suficient per satisfer altres finalitats (nivell 1). Pot ser que a les documentacions hi apareguin, implícitament, les teories, hipòtesis i pensaments dels nens (nivell 2). O pot ser que a les documentacions hi apareguin les teories i els pensaments de l'escola i que transmetin també altres reflexions com: Quin sentit té per a nosaltres? Quin concepte tenim de la relació adult/nen? Com provem de ser coherents amb les nostres declaracions? (nivell 3). Depenen de quina sigui la finalitat de la documentació es durà a terme en un nivell o en un altre, tot i que el més útil és el tercer nivell perquè és on es compleix un dels objectius de la documentació que és reflexionar, interpretar i comunicar quelcom que es considera important o significatiu.

La fotografia:

La fotografia és un mitjà molt factible per documentar. Es poden fer fotografies que reflecteixin clarament una idea concreta o bé imatges que suggereixin als lectors (què deu estar passant?).

A través d'una sola imatge moltes vegades es pot narrar tota una història, però a vegades es necessita tota una seqüència d'imatges per fer-ho. La "imatge portada" té la capacitat de recollir en una sola imatge tot el que volem dir en aquell moment. En canvi, les "imatges seqüència" són una sèrie de fotografies, normalment consecutives, d'un procés, que recullen el desenvolupament temporal.

S'ha d'intentar que la imatge creï un relat i el text que l'acompanya un altre, perquè la imatge per si sola ja ha de tenir significat.

Una fotografia que només descriu (per exemple, una nena i un nen menjant puré) no s'entén com una narració documental. Aquesta ha de d'exigir comprendre quin sentit té per als dos nens menjar puré. La documentació no és una crònica real dels fets esdevinguts i, per tant, la imatge ha de revelar les seves intencions, les seves mirades particular, les seves formes originals d'entendre el menjar, els seus reptes, la seva cultura, les seves emocions, el què significa per ells estar relacionalment junts, l'intercanvi d'idees, contagis, imitacions, ritmes i diàlegs. (Hoyuelos, 2012: 7)

Cal tenir present però, el què comenta Hoyuelos (2012: 7) en un dels seus articles: "Hem d'assumir, com diu Gabriel Villota, que la màquina de fotografiar mai no reproduïx fidelment la realitat que s'estén davant seu, sinó que inevitablement la transforma". La transforma perquè prenem decisions sobre, per exemple, què incloem en el pla, quin punt de vista oferim quan disparem. Per tant, no és un procés objectiu, sinó intersubjectiu, perquè es recull, s'interpreta i es comunica alguna cosa concreta que es vol compartir amb els altres.

Per això és tan important tenir present els aspectes tècnics de la fotografia. Un aspecte important com és per exemple la selecció intencional del pla oportú, una decisió important que té a veure amb l'enquadrament de la imatge: el què es situa dins el visor i el que es deixa a fora. Segons Hoyuelos (2012), cada pla té una intencionalitat diferent:

- Pla general: Té una funció principalment informativa sobre el context: moment i lloc.
- Pla americà o de 3/4: Capta els infants de genolls cap amunt. Dóna informació de l'escenari i de les accions dels subjectes presents.
- Pla mig: Capta els infants de cintura cap amunt. Mostra el llenguatge gestual de manera força expressiva.
- Primer pla: Capta cap i espatlles. Mostra sobretot els gestos, les expressions del rostre, els sentiments, pensaments i intencions dels infants.
- Pla detallat: Capta una part dels infants: una mà en acció, uns ulls que miren, un dit que assenyala, el llenguatge d'un peu, el detall d'un objecte...

Segons Hoyuelos (2012), un altre aspecte important és la direcció en què es situa la càmera en relació, ja que indica una decisió sobre el punt de vista que es vol donar sobre la realitat. Segons ell, la bona documentació és aquella que combina els diferents plans fotogràfics segons l'angle de la càmera:

- Normal: La càmera es situa a l'alçada dels ulls dels infants. És el més aconsellable per començar a documentar perquè permet un seguiment adequat, proper i empàtic de les accions dels infants. Si un nen està estirat al terra, qui tira la fotografia s'ha d'ajupir a la seva alçada. També és una decisió important si el pla es fa frontalment, de perfil, etc.

-Picat: La càmera s'orienta de dalt a baix. Si no s'utilitza conscientment pot donar una imatge de superioritat i distància de l'adult respecte els infants. No permet plasmar adequadament les expressions i emocions dels infants perquè el seu cap ho pot impedir.

-Zentral: La càmera es col·loca perpendicular al terra. Si s'utilitza adequadament i sense abusar-ne pot ser útil per revelar aspectes de la manera de fer dels infants, com per exemple retratar les mans, llapis i paper quan un nen està dibuixant.

-Contrapicat: La càmera es situa per sota de l'infant. Aquest pla provoca que l'infant fotografiat s'engrandeixi i li doni importància. Si s'utilitza poques vegades és molt útil per narrar matisos de la cultura infantil.

-Nadir: És l'oposat al pla zenital. Es capta per exemple un nen mirant el cel i es capta la imatge del núvol concret que ell veu.

-Aberrant: La càmera s'inclina cap a un costat. S'utilitza només per decisions narratives intencionals.

-Subjectiu: És aquell que coincideix amb la mirada d'un personatge. És molt útil per narrar accions, intencions o possibles punts de vista dels infants. Per utilitzar aquest pla és important observar detalladament i prendre decisions ètiques sàvies.

Un altre aspecte també important és enfocar o desenfocar intencionadament el què vol que sigui vist i el què vol que quedi en segon pla, i també trobar el moment precís de prémer el disparador, ni abans ni després.

A part de tenir en compte els aspectes tècnics per transmetre el què es vol transmetre, les imatges han d'estar ben presentades perquè siguin estèticament atractives: han d'estar adequadament enquadrades i enfocades i tirades des del lloc adequat (per exemple, si s'ha de tirar la fotografia des de l'altra banda del braç que utilitzi el nen perquè no el tapi), no aparèixer innecessàriament tortes, amb una il·luminació, un cromatisme ajustats, amb els fons molt acurats, etc. I també s'ha de tenir present des d'on es tira la fotografia.

3.4. Interpretació i reflexió

"L'esperienza educativa che si realizza nel nido e nella scuola dell'infanzia assume pieno significato se la documentazione realizzata in itinere viene rivista, ricostruita,

risgnificata e valutata, cioè interpretata, nel confronto e con il contributo di diversi punti di vista." (Regolamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia)

Cap procés de documentació es pot considerar com a tal si no existeix una interpretació narrativa dels fets. Els documents (vídeos, fotos, apunts) han d'estar acompanyats d'una reinterpretaió, una reflexió i una reconstrucció del procés. La documentació ha de permetre reflexionar conjuntament amb l'equip de mestres sobre què ha passat, d'opinar i generar com més debat millor. Ha de permetre anar més enllà de la fotografia o un altre suport i no fer una simple descripció, sinó buscar quin és el significat que vol transmetre. Les primeres preguntes que s'haurien de fer els mestres, comenta Rinaldi (2009: 20) són: "Com podem ajudar als infants a trobar el sentit d'allò que fan, que troben, que viuen? I com podem nosaltres mateixos?". Preguntes de sentit, de recerques de sentit (per què? com? què?).

Altimir (2006: 81) comenta que segons Carla Rinaldi, "tots i cadascun de nosaltres (professionals, mares, pares...) portem una determinada imatge d'infància i, per tant, una pròpia teoria educativa...". Aquesta es veu reflectida en la documentació, perquè una simple fotografia, per ella mateixa, diu a les persones que la miren moltes coses. Cada imatge que es capta descobreix i revela virtuts i valors, delata límits i traïcions respecte les imatges d'infància, de professional, de família i d'escola.

És per això que és tant important compartir les teories, perquè "qualsevol teoria necessita, per existir, ser expressada, ser comunicada i ser escoltada. És així que es reconeixen els valors i els fonaments de la "pedagogia de l'escolta". (Rinaldi, 2009) Debat, preguntes, diàleg, confrontament d'idees, de decisions, d'accions... tot això provoca que la consciència de les propostes amb els infants augmentin de manera significativa. Els mestres, segons comenten Giudici et al. (2009: 92), "esdevenen més capaços d'escoltar als infants, d'estar en sintonia amb les seves estratègies d'aprenentatge i més disponibilitat a introduir canvis en la didàctica".

Els projectes educatius són molt iguals a totes les escoles i diuen gairebé tots el mateix. Però per veure realment com és un centre, s'ha de mirar la documentació, perquè són sobretot els detalls de les imatges els que més diuen. No concorda que el projecte educatiu d'una escola digui que es respecte individualment a cada infant i després es vegi una fotografia on cada nen i nena menja exactament la mateixa quantitat; o que digui que es potencia un infant autònom i en una fotografia es veu com no deixen als infants servir-se el menjar.

És per això que Malaguzzi diu que s'ha de mirar amb tres ulls per observar en una fotografia l'escena principal, el fons per mirar què acompanya l'escena principal i què diu la imatge des de fora (Hoyuelos, 2007). Si s'observa atentament la fotografia es pot veure quina imatge d'infància es té, quina imatge de professional es transmet, quina imatge d'escola, quina imatge de família i quin missatge en general transmet.

És important poder conèixer a través de la interpretació de la documentació quins són els sabers i conceptes que té l'escola però és igual d'important poder saber quins són els que es deixen fora i què està dient això de l'escola i dels professionals que hi treballen. I també és interessant observar si hi ha algun soroll en la fotografia, algun detall inesperat, normalment al fons, que distorsiona i fa incoherent els valors que es transmeten en el primer pla.

La documentació que hi apareix el mestre és una eina molt útil per a ell mateix per reflexionar i interpretar sobre el seu lloc a l'escola (com mira a l'altre i quin lloc ocupa) i per interrogar-se sobre les condicions professionals i existencials, com diu Hernández (2013) en una conferència amb unes paraules de Souza, "buscant altres sentits per a les seves vides en formació".

Es necessita construir una escola amb cultura i identitat pròpia i reconeixible, i la interpretació de la documentació permet veure i escollir quina és la que realment es vol.

3.5. "Progettazione"

La documentació ha de transformar la pràctica. Si la documentació no transforma la pràctica no és significativa. És per això que,

la documentació recollida, interpretada i verificada de forma col·legiada permet entrar en l'acció educativa i representar les idees i pensaments d'una manera que no és arbitrària sinó que té en compte els infants protagonistes d'aquesta acció educativa i els educadors responsables de l'organització dels esdeveniments. Gràcies a aquesta multiplicitat de veus i de testimonis el retorn pot assolir una objectivitat de valoració, i representa, així, una ocasió preciosa per remodelar el projecte educatiu i sobretot per no limitar la laboriositat dels mestres únicament al saber fer. (Gallardini et al., 2010: 9)

Les escoles de Reggio Emilia parlen de "progettare" quan es refereixen a aquesta acció:

"La progettazione è una strategia di pensiero e di azione rispettosa e accetta il dubbio, l'incertezza e l'errore come risorse, ed è capace di modificarsi in relazione all'evolvere dei contesti. Si realizza attraverso una stretta sinergia tra l'organizzazione del lavoro e la ricerca educativa." (Reglamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia)

"Progettare" és per tant, una acció constant que necessita les accions d'escoltar, observar, documentar, interpretar i reflexionar per canviar i millorar aspectes relacionats amb la pràctica educativa. I per això, és important doncs, primer de tot, tenir curiositat i interès. Conti (2014) afirma: "Progettare significa prima di tutto *interessarsi*. Mostrare interesse ed incuriosirsi. Mostrare il desiderio di imparare, di conoscere e di crescere nella propria professionalità, nella propria personalità, nella propria identità. *Progettare per il desiderio di crescere insieme: adulti e bambini.*"

Dubtar, interrogar-se, reflexionar, imaginar, preveure, crear hipòtesis, investigar, fer recerca ...individualment però també compartir i intercanviar idees amb els companys. Prenent-se el temps necessari ajuda a construir nous sabers i noves pràctiques per fer una bona "progettazione" i poder oferir als infants contextos i experiències ben pensades.

És doncs, conjuntament amb totes aquestes accions que les mestres escriuen, en un document específic que tenen elaborat per fer les "progettazione" de cada x temps (ho decideixen les mestres), el què tenen previst treballar de manera general, seguint els projectes que estan realitzant. Tenint molt clar però, que la "progettazione" acull els imprevistos, les noves i múltiples possibilitats que obren nous horitzons i que, per tant, no és com una programació que s'ha d'anar seguint diàriament, sinó una guia per a les mestres que es pot anar modificant dia rere dia depenent dels infants, del context, dels imprevistos... Conti (2014) esmenta: "La componente della novità è insita nel significato stesso di progetto: *Pro – iecto* (proiettare in avanti) Cercare lo spunto per proseguire nel "nuovo", per evolversi ...".²

---

² A l'apartat d'annexos es pot trobar un full de "progettazione" del mes de març-abril de la Scuola Girasole-Palomar de Castelonovo di Sotto (Itàlia).

PART II: Aplicació pràctica

1. Objectius

Els objectius proposats en la part pràctica del treball en són principalment dos:

1. Observar com es du a terme l'escolta, l'observació i la documentació i, per tant, la seva interpretació i reflexió i la seva posterior intervenció a les escoles de Reggio Emilia i concretament a les escoles Villa Gaia i Girasole-Palomar de Castelnuovo di Sotto.
2. Elaborar dues documentacions, una referent a la vida escolar i una referent a la vida personal a Itàlia.

2. Metodologia

El Treball Final de Grau consta de dues parts principals: una part teòrica on es troba una fonamentació on es desenvolupen els principals conceptes i es relacionen amb aportacions de diversos autors/es i una part pràctica on es desenvolupa la recerca o proposta plantejada prèviament amb uns objectius.

Anteriorment a l'inici de la realització de la part teòrica però, vaig tenir el plaer d'assistir a les "V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació" a la Fundació Universitària del Bages-Manresa, on vaig poder començar a fer-me una idea del què era tot el tema de la documentació.

Vaig assistir a la xerrada inaugural "Documentar relacions i processos educatius per narrar, compartir, formar-se i obrir-se a la indagació" a càrrec de Fernando Hernández, Catedràtic de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, doctor en Psicologia i formador de mestres i professorat de tots els nivells educatius; al taller "Dues experiències de documentació pedagògica: Històries de veritat i Diàlegs entrecruats", d'Olga Romera i Txell Fontanet, mestres de l'escola El Martinet; al taller "Fer documentacions: els significats i les estratègies", de Sonia Iozelli, de l'Associació Crescere de Pistoia; i per últim a la xerrada "Análisis de imágenes educativas: poesía, significado y técnica", a càrrec d'Alfredo Hoyuelos, Doctor europeu en Filosofia i Ciències de la Educació, Professor de la Universitat Pública de Navarra i Coordinador dels Tallers de Expresión de las Escuelas Infantiles Municipales de Pamplona, on

posteriorment es va treballar en petit grup per analitzar documentacions amb una posterior posada en comú.³

A continuació ja es va poder iniciar la part teòrica del treball, a través dels apunts presos a les xerrades i de la consulta de diferents llibres, articles, pàgines web i altres documents. Aquesta part es va realitzar prèviament a l'estada a Reggio Emilia per tal de poder anar allà a observar i analitzar amb uns coneixements previs. Una vegada a Itàlia va ser on va començar a dur-se a terme la part pràctica del treball. Els dos objectius proposats en aquesta part del treball són molt diferents i el segon s'ha de realitzar a continuació del primer. És per això que la metodologia utilitzada per portar a terme l'elaboració pràctica del treball es podria dividir en dues parts diferenciades.

2.1. Primera part: l'observació

En aquesta primera part pràctica, l'objectiu era poder observar com es du a terme el procés d'escolta, observació, documentació, interpretació i reflexió i intervenció als centres educatius de Reggio Emilia. És per això que es va dur a terme aquesta recerca qualitativa a través de l'observació a dues escoles de Castelnovo di Sotto (Reggio Emilia). Ha consistit en una observació participant (interna), és a dir, que s'ha observat i participat al mateix temps en les activitats pròpies del grup que s'està investigant, ja que s'ha realitzat durant el període de Pràctiques III.

2.1.1. Scuola Villa Gaia

- **Context**

La Scuola Villa Gaia és un centre educatiu situat al poble de Castelnovo di Sotto, a la zona de Reggio Emilia, Itàlia. Una escola parroquial que treballa amb la filosofia "l'emozione di conoscere e il desiderio di esistere", de Nicola Cuomo. Aquest és professor de la Universitat de Bologna, treballa sobre la inclusió i creu que l'aprenentatge ha de ser com el vol d'una papallona. És a dir, que no tots els infants han d'aconseguir el mateix resultat passant pel mateix procés. És tasca dels mestres conèixer a cada un d'ells per poder crear experiències i contextos interessants on es puguin desenvolupar i aprendre segons les seves necessitats. Segons aquesta

---

³ A l'apartat d'Annexos es poden trobar apunts realitzats a les "V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació" a la Fundació Universitària del Bages-Manresa, un foli informatiu de les diferents xerrades i un certificat d'assistència.

filosofia, totes les àrees de desenvolupament són importants però la més rellevant és l'emocional. És per això que per crear infants competents, objectius, crítics, optimistes, amb valors, amb sentiments... aquests han de conèixer molt profundament les emocions. I això ha fan a través de la "màquina del temps", una gran caixa on van apareixent diferents personatges que demanen ajuda als infants. És a partir d'aquestes arribades on es realitzen les diferents activitats.

A la Scuola Villa Gaia fa 12 anys que utilitzen aquesta metodologia perquè creuen que és molt important que els infants estiguin motivats per aprendre i tinguin ganes de conèixer el màxim possible. Cada any realitzen un projecte diferent treballant aquesta filosofia. Aquest any treballen les relacions del seu entorn: familiars, d'amistat, religioses....

L'estructura de l'escola és de 4 classes, de P2 a P5, 1 sala polivalent on hi realitzen diferents activitats i és un lloc de trobada entre famílies, 1 altra sala polivalent que serveix també per fer-hi diferents activitats puntuals i fa la funció de dormitori i 1 cuina i menjador per a l'hora de dinar. A més, hi ha 1 despatx de la directora i 1 aula de mestres. Pel que fa a l'equip personal, l'escola està formada per 8 mestres (2 a cada aula), 1 directora, 1 coordinadora pedagògica i 1 cuinera.

- **Estada de pràctiques**

Vaig estar durant 9 setmanes en aquest centre, concretament a la classe de 5 anys. Un grup format per 7 nens, 18 nenes i 2 mestres.

La jornada educativa s'iniciava a les 9 del matí i acabava a les 4 de tarda. Els infants que ho necessitaven però, podien anar a l'escola des de 2 quarts de 8 del matí i podien marxar a casa també a 2 quarts d'1 del migdia, un cop acabats de dinar. Concretament, l'estructura de la jornada era la següent:

7.30-9.00h: Acollida

9.00-9.30h: Joc lliure

9.30-10.00h: Reunió en cercle (comptar nens i nenes, esmorzar i conversa)

10.00-11.30h: Activitat programada, rentar mans i fer la pregaria

11.30-12.30h: Dinar i joc lliure

12.30-13.00h: Possible primera sortida i joc lliure

13.00-15.00h: Migdiada

15.00-16.00h: Berenar, joc lliure i segona sortida

Per tal de no perdre cap detall del què succeïa i observava i per poder fer una bona elaboració d'una documentació posteriorment, feia fotografies i anotava en una llibreta tot el que creia interessant (diari de camp).⁴

2.1.2. Scuola Girasole-Palomar

- **Context**

La Scuola Girasole-Palomar és l'altra escola situada al poble de Castelnuovo di Sotto. Aquesta però és una escola pública que treballa a partir d'una base teòrica fonamentada per diferents autors. Un d'ells és Bruner, que afirma que el coneixement es va construir a mesura que l'infant va descobrint el seu entorn. Un altre és Vigotsky, fonamentant-se amb la teoria de l'aprenentatge sociocultural i en l'estimulació del desenvolupament de l'infant per tal de què aconsegueixi autonomia. I l'altre és Malaguzzi, que considera que l'infant és el veritable protagonista del seu aprenentatge i on el més important per a desenvolupar-se i formar-se són les experiències que viu i, per tant, que la mestra li proporciona.

Primerament, hi havia la Scuola Girasole, formada per 3 aules, de P3 a P5, però hi va haver la necessitat d'ampliar l'escola per la forta demanda d'infants i va ser quan es va construir paral·lelament la Scuola Palomar. Actualment doncs, es troben les dues escoles comunicades per un espai comú pels mestres, amb 3 aules a cada escola, de P3 a P5, i fa uns quants anys que hi ha una sisena aula de P5 situada en un edifici a davant de l'escola, al mig del pati. A més de les 6 aules, hi ha 1 "piazza" principal a cada escola on els infants juguen i dinen i un espai comú de les dues escoles on es troba 1 sala de mestres, 1 sala per dinar, 1 despatx de la coordinadora i 1 cuina. Pel que fa a l'equip personal, l'escola està formada per 12 mestres (2 a cada aula), 3 mestres que venen a les tardes, 1 coordinadora pedagògica i 4 cuineres.

---

⁴ A l'apartat d'annexos es pot trobar el diari de camp realitzat durant les pràctiques III a la Scuola Villa Gaia de Castelnuovo di Sotto (Itàlia), en format esborrany a la llibreta i en format passat a ordinador; el comunicat d'acceptació de l'estada de pràctiques a l'escola; un full on s'explica un projecte educatiu; un dvd on es veu el projecte anual; uns fulls amb informacions i idees generals de l'escola; el blog realitzat durant l'estada; el guió d'una obra de teatre realitzada i el dibuix d'una nena.

- **Estada de pràctiques**

En aquesta escola hi vaig poder anar durant 3 setmanes, concretament a la classe de 4 anys. Era un grup format per 11 nens, 13 nenes i 2 mestres.

L'horari de la jornada educativa era la mateixa que a l'altra escola: s'iniciava a les 9 del matí i acabava a les 4 de tarda, amb l'opció d'entrar a les 7.30h i marxar a les 12.30h.

L'estructura de la jornada escolar més concretament era la següent:

7.30-9.15h: Acollida i inici d'activitat o joc lliure

9.15-10.00h: Reunió en assemblea (distribuir càrrecs, passar llista, comptar infants, esmorzar, lectura de la Filastroca i conversa)

10.00-11.45h: Diverses activitats simultàniament en petit grup i joc lliure

11.45-12.30h: Dinar i joc lliure

12.30-13.00h: Possible primera sortida i joc lliure

13.00-15.00h: Migdiada

15.00-16.00h: Berenar, joc lliure i segona sortida

Durant tota la jornada escolar feia fotografies i prenia notes de tot el què succeïa (diari de camp).⁵ A continuació, en l'apartat de metodologia es troba explicat més concretament aquest procés de recollida d'indicis.

2.1.3. Altres

A part d'observar el les dues escoles, durant el període de pràctiques a Itàlia vaig poder assistir al "XIX Convegno nazionale dei servizi e delle scuole dell'infanzia" amb el títol "Educazione e/è politica", realitzat del dia 21 al 23 de febrer a Reggio Emilia. El primer dia del congrés vaig assistir a una conversa entre economia i pedagogia i llavors a visitar la Scuola Diana, un centre d'Educació Infantil de Reggio Emilia. El segon dia vaig anar al Nido Giulia Maramotti, un centre d'infants de 0 a 3 anys, on es van fer diverses xerrades sobre el centre i sobre "Equitat i inequitat". Per últim, vaig

---

⁵ A l'apartat d'annexos es pot trobar el diari de camp realitzat durant les pràctiques III a la Scuola Girasole-Palomar de Castelnovo di Sotto (Itàlia), en format esborrany a la llibreta i en format passat a ordinador i la "progettazione" del mes de març-abril de la classe de P4.

anar a visitar el Centro Internazionale Loris Malaguzzi, on hi ha una escola d'infantil i primària.⁶

A més a més, un altre dia vaig tenir el plaer de poder tornar al Centro Internazionale Loris Malaguzzi, de Reggio, però aquesta vegada vaig anar al Centro Documentazione e Ricerca Educativa⁷. Un espai de consulta pública on es troben molts llibres, revistes, audiocassetts, cd's... sobre educació i a més, allà es recullen, s'organitzen i es valoritzen les diverses documentacions de nidi i scuole dell'infanzia de la ciutat de Reggio. És aquí on vaig poder consultar llibres i ampliar la meva part teòrica, a part de consultar documentacions de diferents escoles per a elaborar la meva part pràctica.

2.1. Segona part: l'elaboració

En aquesta segona part pràctica, l'objectiu era elaborar dues documentacions, una referent a la vida escolar i una referent a la vida a Itàlia.

Com s'ha explicat a la part teòrica del treball, la documentació no té una recepta per fer-se, sinó que les persones que la realitzen han d'anar trobant un estil propi, anar provant i trobant la manera que a cadascú li va millor, i així és com he fet jo durant el procés de documentar.

A continuació s'explica el motiu de l'elecció i quin ha estat el procés de realització de les dues documentacions: la recollida d'indicis, la ordenació d'aquests per construir un relat i la organització i presentació, sempre amb una reflexió constant.

2.1.1. Vida escolar

El tipus de documentació que he escollit per realitzar la part referent al vida escolar és un llibret de documentació per definir com és la Scuola Girasole-Palomar de Castelnuovo di Sotto, escola on vaig estar tres setmanes realitzant pràctiques.

---

⁶ A l'apartat d'Annexos es poden trobar antocions realitzades al "XIX Convegno nazionale dei servizi e delle scuole dell'infanzia" amb el títol "Educazione e/è politica" a Reggio Emilia i un llibret i un full informatiu del conveni.

⁷ A l'apartat d'Annexos es pot trobar un full informatiu del Centro di Documentazione e Ricerca Educativa.

El motiu d'aquesta elecció és perquè durant els primers dies d'estada a l'escola em van estar ensenyant tot tipus de documentació que tenien a l'escola i explicant-me per a què servia cada una. A mi em va cridar l'atenció la documentació en forma de llibret que feien per a cada projecte que realitzava cada classe. Jo tenia bastant clar que el què volia pretendre amb la documentació que realitzava era definir el sistema educatiu que tenien les escoles de Reggio. És a dir, com funcionaven les escoles, quins eren els seus principis, els seus ideals, quin tipus d'activitats realitzaven.... I és per això que vaig decidir finalment plasmar els conceptes que volia amb un llibret com els que tenien de cada projecte.

Abans d'iniciar el procés de documentar, vaig explicar a les mestres de la meua classe i a la coordinadora pedagògica de l'escola quina era la meua intenció i si era possible portar-la a terme. Elles em van donar suport i em van fer firmar un permís per poder realitzar fotografies dels infants, mestres i espais però també dels dibuixos, idees, paraules....dels infants. A partir d'aquest acord, ja vaig poder començar a documentar.

La primera setmana mateixa doncs, ja vaig començar a recollir indicis, a fer fotografies del què em semblava interessant, sense tenir molt clar encara com estructuraria la documentació. És a dir, vaig començar tenint una idea general de què volia documentar però sense tenir planificada l'estructura del treball. Les mestres durant aquesta setmana m'anaven guiant i ajudant a documentar. Em deien en quins moments i situacions creien interessants per fotografiar, anotar les paraules dels infants i fins i tot preguntar-los posteriorment què havien fet, què havien creat, què havien dibuixat... Haig de dir que al principi no gosava molt fer fotografies i anotar el què deien els infants a la llibreta perquè no havia vist mai enlloc que les mestres anessin tot el dia amb la càmera i una llibreta a sobre i em semblava estrany i fins i tot molest pels infants, però les mestres van ser qui m'anaven dient que tan pels infants com per elles era un fet normal i sobretot imprescindible.

A finals de la primera setmana vaig decidir fer un croquis de l'esquema del llibret de documentació⁸: quines idees volia plasmar i, per tant, decidir quins apartats volia incloure-hi. Una vegada elaborat vaig ensenyar-ho a les mestres i en vam estar parlant i discutint i vam decidir entre totes modificar-lo una mica.

La segona setmana vaig seguir documentant però ara ja tenint clar què era el que m'interessava recollir (fotografies, dibuixos, paraules...) i a mida que ho feia ja anava

---

⁸ Als annexos es poden trobar els diferents esquemes modificats al llarg dels dies.

organitzant-ho i classificant-ho a l'ordinador amb els diferents apartats que havia escollit.

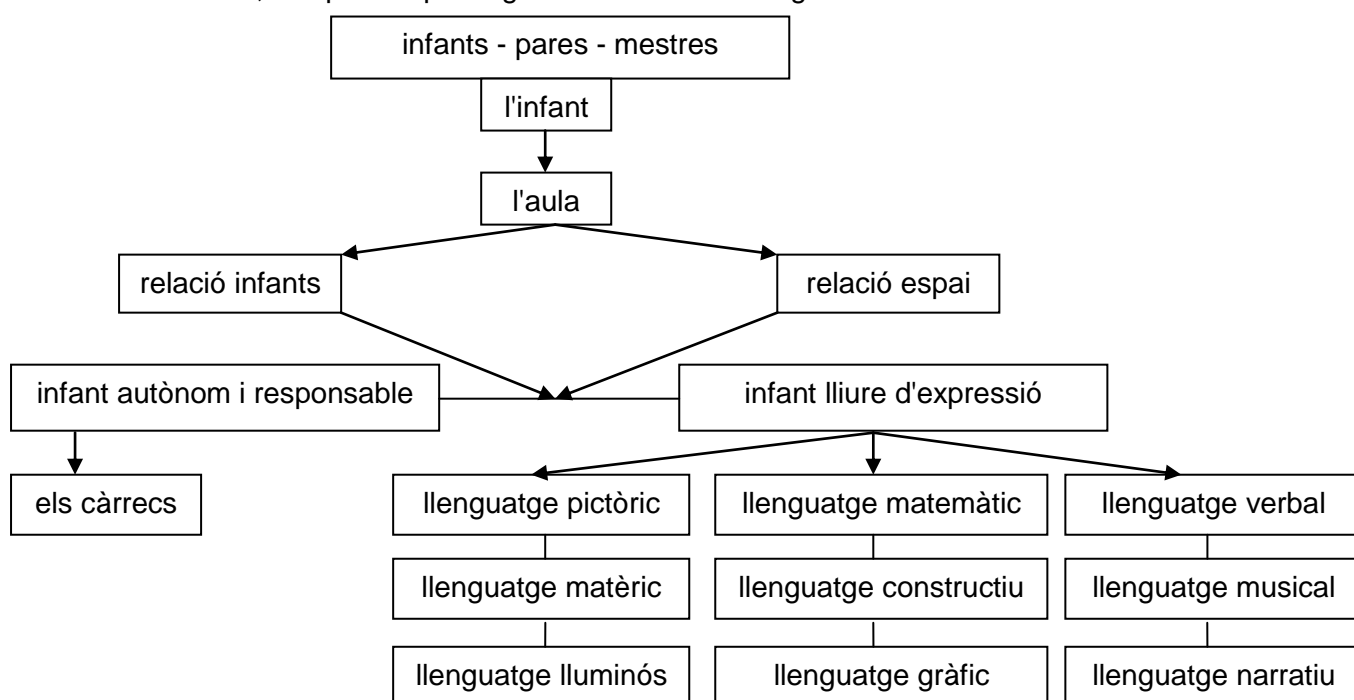
Durant la tercera i última setmana vaig acabar de recollir els indicis que em faltaven per fer el llibret i a més, les mestres em van proporcionar documentacions que havien realitzat tant per reunions de pares, com pel diari que feien cada dia, com per projectes concrets...

Durant les tres setmanes els anava mostrant tot el què recollia a les mestres i m'anaven guiant i aconsellant. A més em mostraven com documentaven elles, quins programes utilitzaven, com seleccionaven els indicis...

Va ser, una vegada retornada d'Itàlia quan vaig començar a realitzar el llibret, primer retocant les fotografies i després col·locant les imatges, textos i dibuixos amb el programa "InDesign".

Aquest llibret té una funció de mostrar la pedagogia reggiana que segueix la Scuola Girasole-Palomar. Quins són els seus principis del projecte educatiu, els seus objectius, la seva metodologia...en definitiva, com és el sistema educatiu de l'escola. És per això que aquest llibret va dirigit a totes les persones, internes i externes a l'escola que vulguin consultar-lo per conèixer l'escola. Des de les mateixes famílies fins a persones que vinguin a visitar l'escola, ja siguin altres mestres, estudiants de pràctiques, persones del poble...

Concretament, l'esquema que segueix el llibret és el següent:

Parteix dels tres protagonistes que formen l'escola: infants, famílies i mestres i després es centra amb els principals: els infants. A continuació, es mostra concretament l'aula de P4 de la Scuola Girasole-Palomar i dos dels aspectes més importants per a l'escola i per tota la pedagogia reggiana en general: la relació dels infants amb els seus iguals i la relació d'aquests amb l'espai. Aquestes relacions es potencien a totes les escoles de Reggio Emilia per tal de formar infants autònoms i responsables. Donar càrrecs als infants és una de les rutines que fan per aconseguir-ho mica en mica. A més, aquestes relacions també proporcionen infants lliures d'expressió, a través de tots els llenguatges possibles: pictòric, matemàtic, verbal, matèric, lluminós, constructiu, gràfic, musical i narratiu.

2.1.2. Vida a Itàlia

La documentació no només serveix dins del context escolar, ja que és una eina molt útil que s'utilitza en molts camps diversos. És per això que volia plasmar tot el què he observat i après sobre documentar i aplicar-ho a un altre camp, i quin millor que la gran experiència personal que he viscut a Itàlia.

Durant els tres mesos i mig de l'estada a Itàlia he viatjat amb cotxe i transport públic per gairebé tot el país i he volgut filmar totes aquestes petites aventures per tenir un record i per poder mostrar a la família i amics un petit recorregut del meu viatge per Itàlia. És per això que el tipus de documentació que he escollit per realitzar la part referent al vida més personal ha estat una crònica de viatge, recopilant totes les petites gravacions que he fet a cada ciutat i poble visitat.

A cada lloc on anava m'emportava la càmera de fotografiar i filmava moments que volia que quedessin plasmats al vídeo. És a dir, anava recollint els indicis per fer la documentació. La majoria de vegades era jo qui filmava, tot i que hi havia moments on les meves companyes agafaven la càmera i, per tant, jo sortia a les gravacions. A mesura que les anava fent les passava a l'ordinador i les anava classificant segons el poble o ciutat. Per tant, en aquest cas es podria dir que aquesta documentació estava més planificada que l'anterior, ja que des d'un principi tenir clar què era el que volia documentar, com ho volia ordenar, organitzar i presentar.

Una vegada retornada d'Itàlia vaig començar a seleccionar, tallar, editar i ajuntar totes les gravacions per poder fer la crònica de viatge que durés entre 10 i 15 minuts amb el programa "Movie Maker". Aquesta serà mostrada en el moment de la defensa oral amb el tribunal ja que vull mostrar com he aplicat i traslladat tot el què he après sobre

el tema de la documentació (en un context totalment educatiu), a un camp totalment diferent: la meva vida personal.

PART III: Conclusions

Conclusions finals

Una vegada arribats al final, sempre és molt positiu poder fer un anàlisi, una interpretació de tot el què s'ha viscut, tot el què s'ha après, tot el què t'ha aportat l'experiència viscuda. Buscar el sentit de les coses és un aspecte fonamental que s'ha de fer en tots i cada un dels processos. Aquest és un dels temes que he après a donar molta importància gràcies a la meva experiència a Itàlia i concretament a les escoles de Reggio Emilia. És aquí on he après que el fet de documentar no és gens important per si sol, sinó que, fins i tot, podria dir que el més important són els processos anteriors i els processos posteriors. Escoltar i observar per poder documentar de la millor manera possible i interpretar i reflexionar per poder buscar un significat i un sentit a allò escoltat, observat i documentat. I per últim, i podria dir el més important, intervenir. Poder oferir contextos i experiències riques i adequades a cada i un dels infants. Perquè cada un d'ells és un ésser individual, especial i molt capaç i "intel·ligent". És feina del mestre proporcionar situacions als infants on puguin desenvolupar-se en tots els llenguatges possibles. Espais on poder explorar, manipular, investigar, dialogar...sorprendre's.

Els dies en què vaig decidir la meva proposta de treball no en tenia ni idea del què em depararia aquell tema. No en tenia ni idea de què el tema escollit era un dels principals, per no dir el més important, que treballen i tenen molta cura a la pedagogia reggiana. Quan em referia a "La veu dels infants" pensava simplement en què els mestres escoltessin el què els deien els seus alumnes i que ho tinguessin en compte. I realment, una vegada em vaig posar a cercar informació vaig adonar-me que la meva idea era del tot errònia. Tenir en compte a cada un dels infants va molt més enllà del fet d'escoltar. Escoltar el què diuen però també escoltar-los a través de tots els altres sentits. Observar el "què" succeeix però també el "com". Documentar productes però també processos. Interpretar els infants però també interpretar-se a un mateix. Reflexionar individualment sobre la pràctica educativa però també conjuntament buscant un sentit. Confrontar-ho amb els companys i amb les famílies però també públicament amb la resta de la societat. I intervenir però tornant a iniciar el procés d'escolta, observació, documentació, interpretació, reflexió i altra vegada "progettazione", intervenció.

Cal dir que sort en vaig tenir de tenir la part teòrica realitzada abans de la meva estada a Itàlia. Sempre és millor començar a observar amb uns coneixements previs del tema

que es vol conèixer. A més, les diverses conferències a les *V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació* a la Fundació Universitària del Bages-Manresa que vaig assistir durant el procés de la realització teòrica del treball em van ajudar molt a entendre el tema complex que és la documentació. Va ser però, una vegada a Reggio Emilia quan vaig acabar d'entendre tot el procés que comporta "La veu dels infants". Allà, gràcies a l'estada a diverses escoles, l'assistència a varies conferències de professionals, la visita al Centro Internazionale Loris Malaguzzi i l'ampliació de la teoria amb llibres presents al Centro Documentazione e Ricerca Educativa, entre d'altres, vaig captar la veritable essència de la pedagogia reggiana.

Podríem dir doncs, que la meva idea inicial ha estat modificada, renovada, ampliada. Al principi la meva proposta era fer un estudi comparatiu d'Itàlia i Catalunya. Observar, analitzar i comparar en quines pràctiques educatives s'escoltava als infants; quina idea d'infant es tenia; si es qüestionava i es reflexionava sobre el què deien els infants; de quina manera es tenien en compte els seus drets, necessitats i interessos, etc. Volia descobrir i comparar tots aquests aspectes a través de l'observació, de la realització d'entrevistes, de la consulta de documentació... Però de seguida vaig veure que la meva idea no era factible. És impossible comparar dos sistemes educatius tan i tan diferents. Cada un d'ells amb aspectes positius i amb aspectes més negatius, però no comparables. A Catalunya per exemple, a Educació Infantil hi ha un currículum on s'explicita quins són els continguts que s'han de treballar i, pel contrari, a Itàlia no és fins a Educació Primària on es marca què és el que han d'aprendre els infants. A més, a Reggio Emilia disposen d'uns espais molt amplis, classes molt grans dividides en diferents racons i fins i tot amb un taller dins de cada aula per poder, gràcies a les dues mestres que hi ha a cada classe, treballar en petits grups simultàniament.

És per això que posteriorment vaig modificar la proposta i em vaig proposar observar durant la meva estada de pràctiques a Itàlia com treballen tot l'aspecte de l'escolta, l'observació, la documentació, la interpretació i reflexió i la intervenció i fer jo aquest procés per poder realitzar una documentació sobre la vida escolar i una documentació sobre la meva vida més personal a Itàlia.

Vaig iniciar les meves pràctiques a una escola de Castelnuovo di Sotto (Reggio Emilia) però la metodologia que seguia no era exactament la de la pedagogia reggiana ja que era una escola parroquial concertada. És per això que vaig estar durant tres setmanes a l'altra escola del poble que era pública i vaig poder realitzar l'elaboració de la part pràctica: un llibret de documentació sobre l'escola. Totes les mestres i la pedagoga del

centre em van ajudar molt en l'elaboració, em van donar consells, em van mostrar com documentaven i em van deixar consultar tota la documentació que tenien a l'escola.

Està clar però, que quan disposes de més temps per observar, per escoltar, per conèixer, per documentar, per interpretar, per reflexionar... per sorprendre't, més ideal és tan pels infants, com per les famílies, com pels altres mestres, com per tu mateix. Per tant, el què he pogut fer ha estat una mica limitat pel temps, però tot i així estic molt orgullosa i satisfeta de tot el què he pogut realitzar i aprendre.

És per això que espero poder aplicar tot el què m'ha aportat aquesta gran experiència en un futur molt proper. Intentant agafar els aspectes positius de cada sistema, cada metodologia... i posant sempre, la meva essència, allò que fa única a cada persona, cada mestra, per crear, com he començat dient en l'introducció, una escola "amable (activa, imaginativa, on es pugui viure, documentable i comunicable, lloc de recerca, d'aprenentatge, de reconeixement i de reflexió), on infants, ensenyants i famílies hi estiguin bé". (Malaguzzi, 2005).

Bibliografia

- **Llibres**

ALTIMIR, David (2006). *Com escoltar els infants?*. Barcelona: Rosa Sensat.

BOSCH, Eulàlia (2013). *Qui educa a qui?*. Barcelona: Eumo Editorial.

FALK, Judit (2008). *Lóczy, escoltar els infants*. Barcelona: Rosa Sensat.

GALLARDINI, Ana Lia; IOZELLI, Sonia; DAVOLI, Mara; TOGNETTI, Gloria (2010). *Documentar: afinar els ulls per captar moments*. Barcelona: Rosa Sensat.

GIUDICI, Claudia; KRECHEVSKY, Mara; RINALDI, Carla (2009). *Rendere visibile l'apprendimento*. Reggio Emilia: Reggio Children.

MALAGUZZI, Loris (2005). *Els cent llenguatges dels infants*. Barcelona: Rosa Sensat.

MALAGUZZI, Loris; CASTAGNETTI, Marina; RUBIZZI, Laura; VECCHI, Vea (2005). *De viatge amb els drets de les nenes i els nens*. Barcelona: Rosa Sensat.

RINALDI, Carla (2009). *In dialogo con Reggio Emilia. Ascoltare, ricercare e apprendere*. Reggio Emilia: Reggio Children.

TONUCCI, Francesco (2004). *Quan els infants diuen prou!*. Barcelona: Graó.

- **Parts de revistes**

ALTIMIR, David (2012). "Conversando con Piero Sacchetto". *Infància*, núm.131, p.40-43.

BONÀS, Meritxell (2006). "L'art del pintor de paisatges. Algunes reflexions entorn de la documentació". *Infància*, núm.151, p.24-28.

HOYUELOS, Alfredo (2004). "Algunes preguntes de Loris Malaguzzi". *Guix d'Infantil*, núm.17, p.39-43.

HOYUELOS, Alfredo (2007). "Documentació com a narració i argumentació". *Guix d'Infantil*, núm.39, p.5-9.

HOYUELOS, Alfredo (2012). "Les imatges fotogràfiques com a documentació narrativa". *Infància*, núm.188, p.7-15.

MESTRES EL MARTINET (2007). "De un sueño a una escuela. Primeros pasos de El Martinet". *Cuadernos de pedagogía*, núm.368, p.54-57.

• Pàgines Web

MORENO, Ma. Dolors (2007). *Com escoltar els nostres fills infants i adolescents per promoure el diàleg?* [en línia]. Barcelona: Fundació Claret. <<http://www.familiaforum.net/article.php?id=1362>> [Consulta: 21 de desembre de 2013].

Newman, Rebeca (2012). *Com escoltar els infants?* [blog en línia]. Menorca: Rebeca Newman. <<http://blocrebecanewman.blogspot.com.es/2012/09/com-escoltar-els-infants.html>> [Consulta: 4 de febrer de 2014].

Estudis d'Educació Infantil (2011). *Escoltar els infants per provar de ser millors adults* [blog en línia]. Manresa: FUB. <<http://educaciofub.wordpress.com/2011/05/17/escoltar-els-infants-per-provar-de-ser-millors-adults/>> [Consulta: 21 de gener de 2014].

V.R., Natàlia (2012). *Com escoltar els infants?* [blog en línia]. Maó: V.R. Natàlia. <<http://aprenemaensenyar.blogspot.com.es/2012/02/com-escoltar-els-infants.html>> [Consulta: 21 de gener de 2014]

Estudis d'Educació Infantil (2012). *El projecte 0-6 de Reggio Emilia a Catalunya* [blog en línia]. Manresa: FUB. <<http://blocs.fub.edu/educaciofub/2012/05/11/el-projecte-0-6-de-reggio-emilia-a-catalunya-valors-practiques-i-reflexions-per-compartir/>> [Consulta: 21 de gener de 2014].

Educadoras de Infantil (2009). *Las escuelas de Reggio Emilia (Loris Malaguzzi)* [en línia]. Madrid: Educadoras de Infantil. <<http://www.educadorasdeinfantil.es/?p=166>> [Consulta: 21 de gener de 2014].

- **Conferències**

BOTTIGLI, Lilia (2014). Educarsi piccoli e grandi a stare bene insieme riconoscendo le differenze. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Nido cooperativo Giulia Maramotti.

CECOTTI, Manuela (2014). Educare al Maschile. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Nido cooperativo Giulia Maramotti.

CONTI, Silvia (2014). Per un approccio progettuale alla scuola dell'infanzia. Castelnovo di Sotto: Scuola Comunale dell'Infanzia Girasole-Palomar.

CREMASCHI, Ferruccio; HECKMAN, James Joseph; MANTOVANI, Susanna (2014). Investire nell'educazione: una conversazione tra economia e pedagogia. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Reggio Children.

FOHCHUNOVA, Natalia (2014). Esperienza di integrazione di bambini diversamente abili presso il centro scolastico N1496 di Mosca. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Nido cooperativo Giulia Maramotti.

HERNÁNDEZ, Fernando (2013). Documentar relacions i processos educatius per narrar, compartir, formar-se i obrir-se a la indigació. *V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació*. Manresa: Fundació Universitària del Bages-Manresa.

HOYUELOS, Alfredo (2013). La documentació com a narració i argumentació. *V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació*. Manresa: Fundació Universitària del Bages-Manresa.

IOZELLI, Sonia (2013). Fer documentacions: els significats i les estratègies. *V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació*. Manresa: Fundació Universitària del Bages-Manresa.

LABONIA, Antonia; TANZI, Viviana (2014). Equità e iniquità. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Nido cooperativo Giulia Maramotti.

MUOLO, Marialuigia (2014). Chi parla due lingue vive due vite. *XIX Convegno nazionale dei servizi educativi e delle scuole dell'infanzia: Educazione e/è politica*. Reggio Emilia: Nido cooperativo Giulia Maramotti.

ROMERA, Olga; FONTANET, Txell (2013). Dues experiències de documentació pedagògica: Històries de veritat i Diàlegs entrecreuat. *V Jornades Diàlegs educatius: per què i com fer visible l'educació*. Manresa: Fundació Universitària del Bages-Manresa.

- **Publicacions oficials**

Convenció dels drets dels infants, 20 de novembre de 1989.

Regolamento Scuole e Nidi d'Infanzia del Comune di Reggio Emilia, març de 2009.